משנה · ראשונים · ראב״ד

ראב"ד על משנה עדיות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראב"ד על משנה עדיות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראבד-על-משנה-עדיות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 8
משנה ח 9
משנה ט 10
משנה י 10
משנה יא 11
משנה יב 12
משנה יד 13
פרק ב 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 14
משנה ה 17
משנה ו 17
משנה ז 17
משנה ח 17
משנה ט 18
משנה י 18
פרק ג 19
משנה א 19
משנה ב 20
משנה ג 21
משנה ד 21
משנה ה 23
משנה ו 24
משנה ז 24
משנה ח 25
משנה ט 26
משנה י 28
פרק ד 29
משנה א 29
משנה ג 29
משנה ד 30
משנה ה 30
משנה ו 30
משנה ז 31
משנה ח 31
משנה י 32
משנה יא 32
משנה יב 33
פרק ה 33
משנה א 33
משנה ב 35
משנה ג 37
משנה ד 37
משנה ה 37
משנה ו 38
משנה ז 39
פרק ו 39
משנה א 39
משנה ב 39
משנה ג 40
פרק ז 41
משנה א 41

משנה ב 41
משנה ג 42
משנה ד 42
משנה ה 43
משנה ו 44
משנה ז 44
משנה ח 45
משנה ט 45
פרק ח 46
משנה א 46
משנה ב 46
משנה ג 46
משנה ד 46
משנה ה 46
משנה ו 47
משנה ז 47

הקדמה

הקדמה מהראב"ד ז"ל. טרם אדבר כל דבר אני מודיע לכל הקורא בספר הזה אשר אני מחל. כי אין עמי בכל אלה לא מפי רב ולא מפי מורה. כי מעזרת האל לבדו המלמד אדם דעת ואולי יקרה בהם שגגה משגגת היד או משגגת הלב ידע הקורא בו. בי העון ולא ברבותי. והנמצא בו מן הטוב והישר ידע כי הוא מן הסוד כענין שנאמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. ואני שואל מאת הבורא יתברך להדריכני בו בדרך ישרה מבלי שגגה ועון כאשר אמר המשורר הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי ואני (מחל) [איחל]. וישעו אקוה ובאלהים אעזר. ואני מקבל על עצמי לפרש:

פרק א

משנה א

משנה זו מפורשת היא במסכת נדה והטעם מפורש שם ואיני מקבל על עצמי לפרש כאן כל המשנה שהיא שקועה בגמרתנו והיא מפורשת במקומה רק המשניות שאינם משוקעות בגמרא בהן אני מפרש מה שיראוני מן השמים:

משנה ב

יש לסמוך מטעם דבריהם על מה שאמר הכתוב ראשית עריסותיכם חלה תרימו וגו' וכמה עיסתכם כדי עיסת מדבר והעומר עשירית האיפה איפה ג' סאין שהם י"ח קבים שמאי סבר עושרא מלבר אייתי תרין קבין והב על שמנה עשרה קבין הוו להו עשרין קבין עושרייהו כמה הוו תרין קבין ואמר רחמנא עריסותיכם שתי עיסות כי עבדת תרי עיסות משתי קבין אשתכח דחד קבא הוה ליה חדא עיסה ואמר רחמנא מכל עיסה חלה תרימו תרומה והיינו טעמא דשמאי והלל נמי עושרא מלבר סבירא ליה כדאמרן מיהו עריסותיכם לא דריש ליה בשתי עיסות אלא עריסותיכם דכל ישראל אשתכח דשתי קבין דאינון עושרייהו דכ' קבים היא הויא עיסת מדבר:

וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא קב ומחצה חייבין בחלה פירוש קב ומחצה ירושלמיות שהן יתרות שתות על של מדבר:

משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים קמח חייבים בחלה. פירוש משבאו לציפורי והגדילו המדות שתות על של ירושלמיות שחזרו קב ומחצה שהן רביעי קב לחמשה רבעים דהיינו תוספת שתות טעמייהו דרבנן קסברי עושרא דקרא מלגאו וסברי לה כבית הלל דהאי עריסותיכם חדא עיסה היא מיהו תוספת השתות שהוסיפו על המדות ירושלמיות על מדבריות וצפוריות על ירושלמיות הוא דקים להו לרבנן דשתות מלבר

הויא הלכך י"ח קבין מדבריות כי עבדת להו ירושלמיות הוו להו ט"ו קבין דלי עושרייהו הוה ליה קב ומחצה ירושלמיות שהן רבעים צפוריות והיא הויא עיסת מדבר:

רבי יוסי אומר חמשת רבעים פטורים חמשת ועוד חייבין. פירוש רבי יוסי הוה דר בצפורי וידע כי השתות שהוסיפו אנשי ציפורי על של ירושלמיות שתות מלגאו הוה נמצא כי במדת ששת רבעים ירושלמיות הוסיפו רובע אחד ירושלמי וחשבו אותה ששת רבעים דהיינו תוספת שביעית לירושלמיות שעשו מן השבע ירושלמיות שש צפוריות ותוכן הדבר תראה הענין כאילו עשו כל לוג של צפורי שבעה ביצים שאינן אלא ששה בירושלמיות נמצא קב ומחצה ירושלמיות הוו להו ל"ו ביצים בכל קב ארבע לוגין וכל לוג ששה ביצים חשבת ה' לוגין צפוריות דכל לוג מינייהו הוי ז' ביצים הוו שלשים וחמש ביצים נמצא שעדיין הוא צריך למלאות לחשבון ששה ירושלמיות ביצה אחת והיינו ועוד דקאמר ותנא קמא סבר שתות מלבר הוה הלכך על כל לוג ולוג הוסיפו ביצה וחומש ביצה וכי חשבת חמשת לוגין צפוריות וכל לוג ולוג שבע ביצים וחומש ביצה הוו להו שלשים ושש ביצים דהיינו ששה לוגין ירושלמיות דהוי כל לוג מינייהו שש ביצים:

משנה ג

טעמא דהלל כי ההין היא המדה הגדולה שלמדה תורה בלח כדכתיב ושמן זית הין הלכך היא חשובה לפסול את המקוה ואע"פ שנאמרו בתורה מדות קטנות מזאת כיון דמים שאובין לפסול את המקוה מדרבנן הוא אזלינן בתר מדה הגדולה המפורשת בתורה והאי דלא שיער הלל בקבין כי כוליה גמרא והו"ל למימר ג' קבין דקיי"ל הין תריסר לוגי אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו והטעם לדברי רבו שרצה לגלות כי מפני שההין היא המדה הגדולה הנזכרת בתורה היא החשובה לפסול את המקוה בשאובין ואידך לא:

שמאי אומר תשעה קבין. קסבר כיון דתשעה קבין הם ראוים לטבילת בעל קרי ובהם יש להשיג כדי להשתטף כל גופו [לא] פחות מכאן הלכך הם חשובין לפסול את המקוה בשאובין דשיעור טבילה פוסלת טבילה בציר מהכי לא:

וחכמים אומרים שלשה לוגין וכו'. טעמייהו דרבנן כיון שהן נתונים לשיעור נסכי קרבנות צבור חשובים הם לפסול ואע"פ שנאמרו בתורה לקרבנות צבור מדות גדולות מזו כגון חצי ההין ושלישית ההין כיון דאשכחן דרביעית ההין דהוא ג' לוגין חשוב לנסכי צבור לענין [זה] נמי חשוב ופסיל ליה בשאובין ואע"ג דאשכחן בלוג שהוא ממדות האמורות בתורה התם למנחת יחיד בלחוד הוא לא למנחת צבור אי נמי התם לשמן בלבד הוא שהרי אין יין במנחה הבאה בפ"ע אבל מדת ג' לוגין הויא מדה ליין ושמן במנחת נסכים:

משנה ד

פירוש ובתוספתא דעדיות (פרק א') תניא שלא יהא אדם עומד במקום שמועה שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם במקום שמועה. ולשון התוספתא יש לפרשו על לשון הפיסקא אחרונה לבדה כלומר מאחר שכבר נתבטלו דברי שמאי והלל מעדות הגרדיים שהרי קיימו את דבריהם א"כ למה הזכירו אותם עוד אחרי אותו העדות אלא ללמד לדורות הבאים שלא יהא עומד על דברו במקום שמועה ולא נהגו לא כדברי שמאי ולא כדברי הלל אלא כעדות שהועד להם מפי שמעיה ואבטליון. ועוד יש לפרשו בג' הפיסקות הנזכרות שהרי חכמים בטלו את דבריהם כמו ששנינו וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא ללמד לדורות הבאין וכו' והנה לזה הפירוש מה שאמרה התוספתא שלא יהא אדם עומד על דברו במקום שמועה לא יבא על נכון ואפשר לומר כי מה שאמרו חכמים לא כדברי זה ולא כדברי זה מפי השמועה אמרוה:

משנה ה

ולשון התוספתא תצטרך עליהם שעה ויסמכו עליהם. דומה לזה הלשון שאין ב"ד אחרון יכול לסמוך על דברי היחיד אלא בשעת הדחק. שאין ב"ד יכול לבטל וכו' כלומר ופירוש בשעת הדחק נמי אלמלא שימצאו דברי היחיד הראשון שהיה חולק עמהם לא היה האחרון רשאי להתיר מה שאסרו הראשונים לפי שאין ב"ד יכול לבטל כלל דברי ב"ד חבירו וכו'. ואפשר כמו כן לומר כי הטעם האמור בתוספתא טעם בפ"ע הוא וטעם האמור במשנה טעם אחר הוא לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים האחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואע"פ שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו אחרונים יכולין לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלא מכיון שמצאו היחיד [מן] הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות זהו טעם משנתנו: ולשון התוספתא טעם אחר כמו שפירשנו למעלה וזה עיקר: הא דקתני בחכמה ובמנין מנין שנים קאמר והכי איתא בירושלמי:

משנה ו

לשון התוספתא שמעתי ר"י אומר לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובין אלא לבטלן וחכ"א לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובים אלא שזה אומר טמא וזה אומר טהור יאמרו לו כדברי פלוני שמעת וז"ל התוספ' ואינו שוה לשון המשנה ולשון התוספ' צריך פנים שאם לא הוזכרו דברי היחיד כלל כ"ש היו בטלים וא"כ ר"י מאי קאמר ואפשר לפרש

לשון התוספ' דה"ק למה הוזכרו דברי היחיד בין דברי המרובין כלומר כששונה אדם את משנתו למה הוא שונה ר' פלוני מתיר וחכמים אוסרין א"נ אסור ורבי פלוני מתיר היה לו לשנות דברי המרובים בפ"ע כסדרן מפני שהם הלכה למעשה ולפרקים ישנה דברי היחיד כמו כן כסדרן כדי שלא ישכחו אלא כדי לבטלן כלו' פעמים שיזדמן מעשה לידו מתוך שתהא משנת היחיד סדורה בפיו בפ"ע ישכח דברי המרובין ויעשה כמשנת היחיד ולפיכך סמכו דברי היחיד לעולם אצל דברי המרובים כדי שיעשה כדברי המרובים ולא יטעה לעשות כדברי היחיד. זה פי' לשון התוספתא. אבל לשון המשנה ר"ל למה הוזכרו דברי היחיד כלל כדי לבטלן לדורות שאם יבא אחד ויאמר כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת ואם לא הוזכרו דברי היחיד כלל היה סבור המקובל מרבו כי היא קבלה מיד המרובין מפני שאין דברי היחיד נזכרים כלל והא דקתני במתני' א"ר יהודה א"כ למה הוזכרו אריסא דמתני' קאי כלומר הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובים למה הוזכרו דברי היחיד וכו':

משנה ז

משנה זו עיקרה באהלות פ"ב דתנן ואלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת וכזית נצל וכו' ורובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין בהם רובע טמאין: פי' רובע עצמות רובע הקב. ומפרש בתוספתא איזה רוב בנינו השוקים והירכים והצלעות והשדרה ואיזה הוא רוב מנינו אפי' ראשי אצבעות ידים ורגלים ובלבד שיהא בו מאה ועשרים וחמשה. אמר רבי יהושע יכולני לעשות דברי בית שמאי ובית הלל אחד משוקים ומירכים נמצא רוב בנינו בגודל ובמסכת נזיר פרק כהן גדול ונזיר מפרש טעמייהו דב"ה דאמרי מן הגויה שכן ישנה במפרקי ידים ורגלים והתם נמי מפרש לשמאי דאמר אפי' מעצם אחד דוקא משדרה וגולגולת: לפרש האי סוגיא מתחזי לי פירושא הכי בית שמאי אומרים רובע עצמות מן העצמים כלומר מאיזה עצמות שבאדם אפילו מאצבעות ידים ורגלים או מקטלית או מכתפים או מקנה היד או [ממרפק. יעב"ץ] ממפרקת אע"פ שאין רוב בנינו לא מן הגויה ולא בגודל וב"ה סברי דוקא מן הגויה כלומר מן הירכים ולמעלה והירכים בכלל שאין האדם יכול לחיות זולתם אבל מן השוקים לא הואיל וישנן במפרקי ידים ורגלים כלומר קטועי הרגלים יכולין לחיות הלכך כיון דיכול לחיות זולתם אינן מעיקר הגוף ואף על פי שהשוקים הם מרוב גבהו של אדם וכ"ש אצבעות ידים ורגלים ושאר העצמות הדומים להם דאין מטמאין באהל: וכשאמר ר' יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה אחד וכו' כלומר האי משנים ומשלשה דקאמרי בית שמאי לאו כל עצמות הגוף קאמרי אלא על השוקים והירכים

שהן רוב בנינו בגובה ואע"פ שהשוקים אינן מכלל הגויה מ"מ להאי מילתא הן שוין דבעו נמי ב"ש עצמות מרוב בנינו א"נ איכא לפרושי דבעו ב"ש שיהא בהן מן הגויה או שתי ירכים לבדן או שני שוקים וירך אחד והיינו בין משנים בין משלשה דקאמרי ב"ש ואף על גב דשוקים לא מן הגויה נינהו כיון דאיכא ירך בהדייהו שהוא מן הגויה ושוקים גופייהו אע"ג דלא גויה נינהו מרוב בנינו בגובה הוו הלכך מצטרפי בהדי ירך ומטמאין באהל ברובע הקב ולדברי ר' יהושע אפשר דב"ה נמי הכי סברי להו דכיון דאיכא מגויה בהדייהו מצטרפי. והאי מרוב המנין דקאמרי ב"ה לאו באצבעות ידים ורגלים קאמרי אלא מן העצמות הקטנות שבגויה כגון שלשה שבקטלית מכאן וג' מכאן ושתי צלעות דקות מכאן ושתים מכאן וארבעה שבכתף מכאן וארבעה מכאן שאלו מן הגויה הם ואינן מרוב הבנין:

ונ"ל דהאי דקאמר רבי יהושע יכולני לעשות בית שמאי ובית הלל אחד משום דקשיא ליה בין משנים בין משלשה דקאמרי ב"ש השתא משנים אמרי מטמא באהל משלשה מבעיא ומשו"ה איצטריך למימר דבית שמאי ובית הלל אחד הם או קרובים דבריהם להיות אחד כדפרישנא דהאי בין משנים דקאמרי בית שמאי משתי ירכים והאי בין משלשה משתי שוקים וירך אחת הואיל ואיכא מן הגויה והוי נמי מרוב בנינו בגודל ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

משנה ח

פי' כרשיני תרומה מפני שהן מאכל בהמה אין מוזהרין על שמירת טהרתן כמו שמוזהרין על תרומה שהיא מאכל אדם כדכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי תרומה שהיא ראויה לך אתה צריך לשמרה מן הטומאה אבל כרשינין מאכל בהמה הם ואינו מוזהר על שמירתן מיהו ב"ש סברי שורין ושפין בטהרה דאכתי לא מוכחא מילתייהו ודלמא אתי למיטעי בהו במינא אחרינא שהוא מאכל אדם ושפין בטומאה כי בודאי השפשוף אינו נוהג במין קטנית אחר אלא בכרשינין הלכך ידיעא מלתא דכרשינין נינהו ומאכל בהמה הוו:

שמאי אומר יאכלו צריד. פי' ישמור אותם מן ההכשר קסבר גזרינן בהו אטו קטנית אחר שהוא מאכל אדם ואין מאכילין אותם לבהמה והן מוכשרין אינו יכול לשמרן לפני הבהמה ומשום הכי ישמור אותם מן ההכשר כדי שלא יהיו מקבלים טומאה רבי עקיבא אומר כל מעשיהם בטומאה דכיון דמאכל בהמה נינהו לא גזרינן בהו כלל:

משנה ט

פירוש האי פיסקא חוץ לירושלים קא מיירי והאי גברא אית ליה פרוטות של מעשר שני וקא בעי לחלופינהו בסלע וקסבר כולהו מעות דהיינו פרוטות של נחשת פירא נינהו וכספא טבעא וחוץ לירושלים מחללינן פירא אטבעא מיהו ב"ש סברי כיון דכספא חשיב טפי כולהו בעית לאוקמי אכספא דהשתא מיהת לא צריך לפרוטות כלל עד דמטי לירושלים וב"ה סברי כיון דכי מטי לירושלים מיבעי ליה לחלופינהו לפרוטות דלמא דמחלף ולא מחליף קא מצריך ליה מידי למזבן בפרוטה ולא מצי למזבן אי נמי כיון דחזי שולחני דכ"ע צריכי לפרוט מתיקרי ליה פרוטות וקא פסיד מעשר שני הלכך בשקל כסף ובשקל מעות:

ר"מ אומר אין מחללין כסף פירות על הכסף. פירוש כסף הבא מכח פירות אין מחללין אותו על הכסף חוץ לירושלים וקסבר כסף ראשון ולא כסף שני ואע"ג דפרוטות לגבי כספים פירא נינהו מ"מ כיון דלגבי פירות טבעא נינהו כסף מקרו ורחמנא אמר הכסף כסף ראשון וכל שכן כסף על כסף שאין מחללין והכי איתא בבבא מציעא:

וחכמים מתירין. איכא למימר רבנן בתראי סברי דאפילו כספא עלוי כספא כגון מעין ופונדיונין על הסלע מחללין דלא דרשי הכסף כסף ראשון וכ"ש פרוטות על הסלע וב"ש וב"ה סברי פרוטות הוא דמחללין על הסלע דפירא נינהו לגבי. כספא אבל כסף על הכסף לא דלהכי אהני הכסף:

משנה י

ופי' הא פסקא מיירי בגברא דאית ליה סלע של מעשר שני וקאי בירושלים והוא איצטריך לפרוטות ובירושלים ודאי טבעא אפירא מחללין מיהו ב"ש סברי כיון דבירושלים הלא פרוטות עדיפי ליה טפי מסלע הלכך במה שהוא חשוב לו יותר צריך להעמידו כדאמרינן לעיל דחוץ לירושלים כיון דלא צריך לפרוטות כסף חשיב ליה טפי ובמה שהוא חשוב לו צריך להעמידו הכא נמי בירושלים כיון דפרוטות עדיפי ליה טפי במידי דעדיף ליה טפי בעי לאוקומי וב"ה סברי אחר המין החשוב אנו הולכים והוא הכסף הילכך לעולם יעמיד ממנו מחצה בכסף והמחצה בפרוטות שהרי הן צריכות לו:

ר' עקיבא אומר די לו בפרוטות בחצי דינר והיינו ברביעית וברביעית מעות פי' רובע הסלע דהיינו דינר בו יהיה כסף ומעות כלומר מחצה על מחצה:

רבי טרפון אומר ארבעה אספרי כסף נראה לי אספרי כסף היינו מעין ור' טרפון אתא למעוטי משיעור דרבי עקיבא דר' עקיבא סבר שלשה מעין בכסף ושלשה מעין בפרוטות ור"ט סבר ד' מעין בכסף ושתי מעין בפרוטות וכל חד וחד אתא למעוטי שעורא מחבריה

בפרוטות ושמאי ממעט מכולהו ואמר יניחנה בחנות כלומר יתננה לחנווני ויוציא לו עד כדי הסלע וכשיוציא לו מזון בפרוטה או באיסר או בפונדיון מן הסלע על אותו המזון עד שיתחלל כולו ומתחזי לי טעמא דכולהו דחיישינן דלמא זילי פרוטות עד דלא מפיק להו וקא פסיד באכילת מעשר וב"ש לא חיישי להכי במאי דצריך טפי בעי לאוקומי:

משנה יא

פירוש הני תרין פיסקות איתנהו במסכת כלים פרק שנים ועשרים ובתרוייהו תנן כסא שלא היו חפוייו יוצאין ונטלו טמא שכן דרכה להיות מטהו על צדו ויושב עליו. כסא שנטלו חפויו האמצעי והחיצונים קיימים טמא. נטלו החיצונים והאמצעי קיים טמא רבי שמעון אומר אם היה רוחב טפח. כסא שנטלו שנים מחפוייו זה בצד זה רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין. לפי הסוגיא הזאת נראה כי הטומאה הזאת טומאת מדרס היא ודומה כי הכסא של כלה שנחלקו עליו שמאי והלל כשחפוייו יוצאים נחלקו מדקתני סיפא כסא שלא היו חפוייו יוצאים ונטלו טמא שכן דרכו וכו' וכך פירושו כי הכסא של כלה יש לו דפנות כדי שתסמוך בזרועותיה ובגבה מאחוריה והמושב שהיא יושבת עליו נקרא חפוייו ופעמים שאדם עושה אותו משלש חתיכות כעין עריסה של קטן שהיא עשויה זרועות זרועות וכשחפוייו יוצאין ונכנסים שאדם יכול להכניסם ולהוציאם כשירצה אין אדם יכול להטותו שזרועותיו נופלים ואין דרכו להשתמש בו מוטה אלא כדרכו ועכשיו שנטלו חפוייו כבר בטלו תשמישיו מישיבה אבל כשאין חפוייו נכנסין ויוצאין אלא במקום המושב הירך קבוע הוא כעין קתדרא פעמים שאדם משתמש בו כשהוא מוטה שהופכו על פניו או על צדו ויושב עליו הלכך אפי' נטלו חפוייו טמא שראוי להטותו על צדו או על פניו ויושב עליו כתחלתו מיהו בית שמאי סברי אפילו בשחפוייו יוצאים ונטלו טמא מפני שלא בטל ממנו תשמיש ישיבה שהרי ראוי הוא עתה להטותו על צדו ולישב עליו.

שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא. פירוש אף ניטל מלבן של כסא טמא הכסא שהרי עדיין ראוי הוא להפכו על צדו ולישב עליו. מלבן הוא המחובר לכסא מלפניו כדי להרחיב מקום המושב או להיות [[לו מסגרת. יעב"ץ]] מסוגרת כדאמרינן בב"ב (דף סט.) מלבנות של הכרעי המטה מהו. ויש עוד לפרש אף מלבן של כסא טמא המלבן כי הוא [[צ"ל הוא ראוי לישיבה]] לישיבה לבדו הלכך אפילו נטלו חפוייו ונתפרק הימנו יותר טמא מפני המלבן ואע"פ שאין דרכו להפכו על צדו:

כסא שקבעו בעריבה וכו'. מפרש בתוספתא כדרך ישיבתו אבל לא כדרך ישיבתו דברי הכל טהור ב"ש סברי כיון דעדיין הוא ראוי לישיבה אע"פ שאין יחודו עכשיו לכך אלא

להניח עליו כלי העריבה או מקרצות מן העיסה טמא מדרס שהרי לא בטל שם ישיבה ממנו וב"ה סברי כיון דאינו מיוחד עתה לישיבה ככלי שנשבר הוא. ואי קשיא לך לב"ה והתנן בכלים פ"כ כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה עליו בנה עליו ולא קבעו טמא קבעו ובנה עליו טהור מפץ שנתנו על גבי הקורות קבעו ולא נתן עליו מעזיבה נתן עליו מעזיבה ולא קבעו וכו' אלמא בקביעות בלחוד לא פרחה טומאה מינייהו התם משום דבדוכתייהו נמי לישיבה ולשכיבה קיימי אלא משום דמחבר להו לבנין קא מטהרינן להו ומש"ה עד דקבע להו ובני עלייהו לא חשבינן להו כבנין אבל הכא הא קא מבטל להו מישיבה לגמרי הילכך בקביעות לחוד מטהרינן להו לב"ה תדע דתנן בההוא פירקא סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס מאימתי היא טהרתו בית שמאי אומרים משישבר וב"ה אומרים משיקשר רבי עקיבא אומר משיקבע אלמא מקביעות נמי קא מטהר ואפי' כשנטמא כבר מאי טעמא משום דלא חזי השתא למדרס הוה ליה כמי שנשבר:

שמאי אומר אף העשוי בה. כלומר אפילו נעשה מתחלתו לכך טמא ומפרש בתוספתא אמר ר' יוסי רואה אני את דברי שמאי שאני אומר מלבן אפילו מבית האומן טמא כלומר ואינו צריך ליחדו לישיבה הלכך אפילו נעשה מתחלתו לכך הרי כמי שנתייחד מתחלה לישיבה ואחר כך קבעו בעריבה דמטמאי ליה ב"ש ולמדנו מכאן כי המלבן של כסא תקון המושב או הרחבת המושב או מסגרת בית המושב והוא רוחב טפח וראוי לישיבה שאל"כ מלבן מבית האומן למה הוא טמא ולאיזה תשמיש הוא ראוי עד שיקבענו בכלי וכן אתה צריך לפרש מלבנות של כרעי המטה שהם כמו מסגרות למטה ומסתברא כי המלבן אינו אלא מסגרת דתניא בתוספ' דכלים פ' כיוצא בו בעל הבית שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה ומאבוס לאבוס טהור יחדו למטה אחת ר"מ ור' יהודה מטמאין ר' יוסי ור"ש מטהרין שאינו עושה מלאכה בגופו וכן שנו במלבן של עריסה בזה הענין דתניא מלבן של עריסה שהוא מלובש בפיקות ויש לו רגלים טמא מסורג בחבלים ואין לו רגלים ר"מ ורבי יהודה מטמאין ר' יוסי ור"ש מטהרין שאין עושה מלאכה בגופו ואם הוא כעין פצימים שעומד זקוף בצידי העריסה לא שייך ביה סרוג חבלים:

משנה יב

(יב-יג) ארבע פסקות הן שתים הראשונות במסכת יבמות השלישית במסכת גיטין הד' באה במסכת חגיגה אגב גררא והיא שנויה באהלות פרק חמישי (משנה ב' ג'):

משנה יד

מפרש אותה במקומה בקדירה שהיא נתונה בין בית לעלייה והמת בבית שהקדירה חוצצת מגבה ואין הטומאה עולה למעלה דלבית הלל מציל על כל מה שבעלייה ולבית שמאי אינה מצלת אלא על האוכלין והמשקין ועל כלי חרס אבל על האדם ועל כלי עץ שבעלייה אינה מצלת והטעם כמו שמפרש והולך שגזרו על כליו של חבר משום כליו של ע"ה שהוא טמא ואינו חוצץ מ"מ לא גזרו אלא על דבר שהחבר שואל אותו מעם הארץ כגון גופו שהוא נשכר אצל החבר וכגון כלי עץ שהחבר שואל אותו מעם הארץ אבל אוכלין ומשקין וכלי חרס אין שואלים מהם לפי שאינו שואל ממנו אלא דבר שיכול להטבילו ולהשתמש בו ביום מפני טומאת מגעות והסטות אבל אוכלין ומשקין וכלים שאינן בני טבילה אין שואלין ממנו ובטומאת מת אין לו תקנה בטבילה ומנא לשבעה יומי לא מושלי אינשי ושלא ישאל מכליו של עם הארץ כלל אי אפשר ושלא להשתמש בגופו נמי אי אפשר לפי שאין כל הצורך מצוי אצל החבר ועל כרחו צריך הוא לגוף עם הארץ ולכליו הילכך (על) כלי עץ שיכול אדם לטהרו מטומאת מגעות והסטות [ומכל] ומכלי טומאת ערב לא נמנע מלשאול ממנו וכי שיילינן מינייהו מטבלינן להו אבל אוכלין ומשקין וכלי חרס שאין תקנה בטבילה אין שואלין ממנו וכיון שאנו צריכין לשאול מן גופו וכלי עץ כיון שטומאת מת אין לו תקנה בטבילה גזרו טומאה על החבר כדי שיראה אותו עם הארץ וינהג גם הוא טומאה בשלו ויזה עליו ויטבילו כראוי ואם נשאל עוד ממנו אין לנו לחוש לטומאת מת:

וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. מפרש במסכת חגיגה על ר' יהושע קאמר שהלך ונשתטח על קברי ב"ש ואמר נעניתי לכם עצמות ב"ש וכו' כמו שמפרש את הענין כולה בקדרה שהיא נתונה בין בית לעלייה כך מפרש אותו בכלים פרק ט' בענין מוקף צמיד פתיל דתנן חבית שהיא מלאה משקין טהורים ומינקת בתוכה פירוש והיא של עץ או של מתכת ומוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת בית שמאי אומרים החבית והמשקים טהורים והמינקת טמאה בית הלל אומרים אף מינקת טהורה וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי. יש ששואלין מה טיבן של אלו הפסקות במסכת עדיות ואף העליונות שהן מחלוקת בית שמאי ובית הלל מה טיבן לכאן. ונראה לי כי השלש פסקות הראשונות שהן בתחלת הפרק נשנו כדרכן מפני שנדחו דברי בית שמאי ובית הלל מעדות חכמים ועדות הגרדיים כאשר פירשנו למעלה. ועל ידי ששנה חלוקת חכמים על דברי בית הלל שלא כל החכמים מודים לדברי בית הלל שנה כמו כן משנת כרשיני תרומה שהיה ר' עקיבא חולק על כולם. וכן הפורט סלע ממעות מעשר שני והפורט סלע

של מעשר. שני הפסקות יש על בית הלל מחלוקת אחרת זולתי מחלוקת בית שמאי אי נמי איידי דתנא מחלוקת שמאי עצמו תנא נמי הנך כולהו על אלו דברים שחזרו להורות ואיידי דתנא שלש פסקות ראשונות שלא עמדו דברי בית הלל תנא נמי הנך פסקות אחרונות שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי:

פרק ב

משנה א
עיקרה בפסחים פרק ראשון:

משנה ב
עיקרה פרק טבול יום ומפרש התם עור חלוץ קאמר משום דאיכא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שהם נשרפים בעורותיהם:

משנה ג
מביא אותה בגיטין פרק שני וסוף זו הפסקא שנויה שם באותו הפרק:
ועל המחט שנמצאת בבשר. מביא אותה בפסחים פרק ראשון:

משנה ד
עיקרה במסכת טבול יום פרק שלישי והתם מפרש שאם נגע טבול יום בביצה לא פסל לו את הקלח כנגדו רבי יוסי אומר כל הסדר העליון ודומה שאינו מדבר אלא בביצה טרופה שנתנה בקדרה על הירק לתקון המאכל כי מאחר שהיא טרופה הרי היא חבור לירק ואם היא שלימה שלא נטרפה והרי היא דומה לכובע שהביצה שאינה טרופה עגולה כמין כובע אינה חבור מפני שהיא נשמטת והולכת לכאן ולכאן:
שבולת הקציר וראשה מגיע לקמה אם נקצרת עם הקמה הרי היא של בעה"ב ואם לאו הרי היא של עניים עיקרה בפיאה פרק חמישי ומפרש בתוספתא השבלים שבקשים ושבשדות הרי הן של בעל הבית ובעלי בתים נהגו עין יפה נמצא כי השבולת הנמצאת במקום הקציר וכבר פנו משם את השבלים ואחר כך מצאו את זאת באותו המקום אם קצורה הרי היא של עניים מעין יפה של בעלי בתים ולדעת ר' מאיר דאמר ספק לקט מן הדין הרי זה לקט ואם מחוברת בתורת שכחה שהרי קצרו כל סביבותיה והיא עומדת ועכשיו כשראשה העליון מגיע לקמה שאינה נקצרת עדיין אם היא נקמצת עמה לקצרה בבת אחת הרי היא של בעל הבית מפני שהיא נחשבת עם הקמה וכיון שהקמה אינה שכחה ולא לקט גם היא אינה לא שכחה ולא (קמה) [לקט] והיינו דתנן בפיאה פרק ששי קמה מצלת את העומר ואת הקמה וכו' איזו היא קמה שהיא מצלת את העומר כל

שאינה שכחה אפילו קלח אחד אבל אם אינה יכולה להקצר עם הקמה באגודה אחת הרי היא של עניים לפי שלא נחשב אותה עם הקמה אלא ספק לקט הוא שמא נשרה בעת קצירה ואם מחוברת הרי היא שכחת קמה שהקמה האחרת שאינה שכחה אינה מצלת אותה ובגמרא דפיאה דבני מערבא מתחזי דבשבולת מחוברת קא מיירי דגרסינן התם איזו היא קמה שהיא מצלת את הקמה כהדא דתנינן שבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה וכו' אלמא במחוברת קא מיירי דהיינו קמה וקמה:

ועל גנה קטנה שהיא מוקפת עריס אם יש בה כמלא בוצר וסלו מכאן ומלא בוצר וסלו מכאן תזרע ואם לאו לא תזרע. פירוש עריס היא שורה של גפנים שהיא נטועה בצדי הגדר ומודלה על הגדר כדתנן בכלאים פרק ששי אי זהו ערים הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר שהוא גבוה עשרה או בצד חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה נותנין לו עבודתו ארבע אמות ב"ש אומרים מודדין לי ד"א מעיקר גפנים לשדה וב"ה אומרים מן הגדר לשדה אמר רבי יוחנן בן נורי טועים כל האומרים כן אלא אם יש ד"א מעיקר גפנים לגדר נותנין לו עבודתו וזורע את המותר כמה עבודת הגפן ששה טפחים רבי עקיבא אומר ג' טפחים. גרסינן התם בגמרא דבני מערבא וקשיא על דב"ש בלא גדר אינו אסור משום כרם. פירוש משום דקסברי ב"ש כי הנוטע שורה אחת של חמש גפנים כרם וב"ה אומרים אינו כרם עד שיהא שתי שורות והכי איתא בכלאים פרק רביעי ומשום הכי קא מקשי בלא גדר הרי השורה אחת של ה' גפנים כרם היא וצריך להרחיק ממנה ד"א ותירץ ריש לקיש בעריס המעוקם שנו כלומר שהוא [כמין] גם שע"י עקימה תרתי מתבלען והכי איתא התם כלומר שאין נראית כה' גפנים ור' יוחנן אמר בעריס המכוון שנו ואם בערים המכוון שנו בלא גדר אינו אסור משום כרם (וימד כגון) [נימר בגין] ב"ה (יתננה) [תניתה] כלו' דב"ה סברי שירה אחת אינו כרם מיהו כשהיא סמוכה לגדר הגדר חושבה מפני שמדלה אותה עליו ויש בה מראית העין. ור' יוחנן בן נורי פליג אב"ש וב"ה אי נמי דקא סבר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא כולהו סבירא להו שאין הגדר אוסרתו כל כך לעשות שורה אחת ככרם גמור אלא כי יש מן העריס ולגדר ד' אמות מרחיק הזרע מן העריס ששה טפחים וזורע ג' אמות מפני שהוא חשוב מקום בפני עצמו אבל אם אין שם ד' אמות הכל אסור שנקרא הכל על שם העריס אע"פ שהעריס רחוק ג' אמות מן הכותל הכותל חושבו לאסור בינתים מה שאין כן בגפן יחידית דבין כך ובין כך אין נותנין אלא עבודתה ושאר מותר אע"פ שהיא סמוכה לכותל ועריס גופיה אילו לא היה שם גדר גבוה י' טפחים אע"פ שהיה שם גדר פחות מי' טפחים בין שהיה שם ד' אמות או פחות מד' אמות נותן לו כדי עבודתו ששה טפחים והשאר מותר מפני שהעריס

והגדר גורמין את האיסור ואי קשיא לך הלא נמצא גדר לאסור ובמסכת עירובין פרק כל גגות שהיה מביא ראיה שמצינו מחיצה לאסור ולא הביא מזאת. נראה כי האיסור הזה אינו מגרמת המחיצה אלא מפני שהיא מחשבת העריס הסמוך לה אבל המחיצה אינה אוסרת כלל. והתם גרסינן אמר רבי יוחנן רבי יוסי ורבי (שמעון) [ישמעאל] ורבי יוחנן בן נורי אמרו דבר אחד רבי יוסי דתנן עריס שהוא יוצא עם הכותל מתוך קרן וכלה נותן לו עבודתו וזורע את המותר רבי יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם רבי ישמעאל דתנן ועל גנה קטנה שהיא מוקפת עריס אם יש בה מלא בוצר וסלו מכאן ומלא בוצר וסלו מכאן תזרע ואם לאו לא תזרע א"ר יוסי אמה בוצר ואמה סלו אמה בוצר ואמה סלו ואהן ר' יוחנן בן נורי דהכא. אלמא הנך כולהו סבירא להו שאין העריס חשוב כרם גמור אלא לענין זה בלבד דבעינן ליה מקום פנוי של ד' אמות וכי הוי (ד' אמות) נותנין לו כדי עבודתו ששה טפחים וזורע את המותר אבל אינו צריך להרחיק ממנו ד' אמות ככרם גמור ומפרש התם דהאי גנה קטנה שהיא מוקפת עריס לא שיהו שתים לכל רוח שאם כן כרם גמור הוי דהיינו שתים כנגד שתים ושתים יוצאות זנב ולא אחת ואחת בכל רוח שאין עריס פחות מחמש גפנים אלא שהן אחת אחת בכל רוח ושתים בקרן זוית אחת כלומר ברוח אחת רחוקות זו מזו שאם ימתחם הן נראין כארבע אמות פנויין והכי איתמר התם. וכל הפנוי של אותה גנה אין בה כי אם ד' אמות דהיינו אמה בוצר ואמה סלו מרוח מזרחית ואמה בוצר ואמה סלו מרוח מערבית וכן מדרום לצפון דאינון ד' אמות מרובעות וכשמרחיק כדי עבודתה מזו וכדי עבודתה מזו נמצא זורע שתי אמות אמצעיות מרובעות וראיה עוד כי הגדר והעריס גורמין לו איסור משאר גפנים יחידות דתנן עריס שהוא יוצא עם הכותל מתוך קרן וכלה הכותל נותרן לו עבודתו וזורע את המותר ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם. פי' כגון שהיתה אחת מן הגפנים נטועה עם הקרן והשאר יוצאת חוץ לקרן נותנין לו עבודתו וזורע את המותר לפי שאינו נחשב לעריס הואיל ואין כלה ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות וכו' הואיל והתחיל העריס עם הכותל נדון כולה כעריס ומפרש בגמרא לדעת רבי יוסי והוא שיהא בקרן זוית ד' טפחים כדי מקום כי אז נמשך כל העריס אחר הכותל שבתחלת העריס וקא מקשו עלה בגמרא תנינן הכא רבי יוסי אומר ותנינן התם. פי' הא תנא ליה לעיל דתנן בפרק ה' גפן שהיא נטועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר רבי יוסי אומר אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם אילו תנינא הכא ולא תנינן תמן הוינן אמרין הכא על ידי שהוא הלכתא עריס פי' שהם גפנים בצד גדר את אמרת אסור תמן ע"י שאינו הלכתא אריס שהיא גפן יחידית אמר מותר הוי צרכא מתנייא תמן

[או אלו תנינא תמן ולא תנינן הכא הוינן אמרין תמן] ע"י שהוא מגופף מד' רוחותיו את אמרת אסור [הכא] ע"י שאינו מגופף מד' רוחותיו את אמרת מותר הוי צרכא מתנייא הכא וצרכא מתנייא תמן. למדנו מכאן כי הגפוף אוסרו והעריס אוסרו לדעת רבי יוסי והטעם כי הגפוף מערבב את הכל ואין כאן מחיצה לאסור כאשר פירשנו למעלה שהרי אין בין הזרעים והגפנים שום מחיצה אלא ערבוב מחיצה הוא מפני שאין ביניהם שום הפרש ויש להם גפוף מבחוץ שמערבב אותם:

משנה ה

מביא אותה במסכת שבת פרק שמונה שרצים ומוקים לה כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והנך פטורי פטור ומותר נינהו:

ועל לפסין עירניות ויש שגורסין אירוניות מפני שהן סתומות כעין (אריוך) [ארון] של האלפס וכסויו מחוברים בשעת עשיה וכשמייבשים אותם [מגרדים אותן] במגרה ומפני כך טהרו באהל המת מפני שהן כמוקפות צמיד פתיל:

וטמאות במשא הזב. שאין מוקף צמיד פתיל מתיר מן ההסט דהא מסיט ליה לכוליה:

ר' אליעזר בר צדוק אומר אף במשא הזב טהורות מפני שלא נגמרה מלאכתן. כלומר שעדיין לא נחתכו אבל ת"ק סבר חתיכה לאו חסרון מעשה הוא דהוה ליה כמגופת חבית. וראיה לזה הפירוש הא דגרסינן בבראשית רבה אמר רבי שמעון תמה אני למה נחלקו אבות [העולם] בבריאת שמים וארץ שאני אומר כאלפס הזו וכסויה נבראו וקרא מסייעני קורא אני אליהם יעמדו יחדו אמר הלפס וכסויה דרכן לעשותן בבת אחת:

משנה ו

מביא אותה במסכת שבת בפרק קמא:

משנה ז

פי' מפני שאין בו דעת לישאל ואפילו ברשות היחיד ספקו טהור:

משנה ח

פי' סנדל של סיידין של קש הוא ונ"ל אטו מדרס קאמר דלא תימא לאו להליכה עבד אלא להגין על מנעלם שלא ישרפהו הסיד קמ"ל פעמים שהוא מטייל בו עד ביתו ואשמועינן תו דמנעל של קש דינו ככלי עץ וככלי עץ דמי ולאפוקי מדר' יוחנן בן נורי דא"ר יוחנן לאו כלי הוא והכי איתא במסכת שבת פרק במה אשה:

ועל שירי תנור ארבעה. פי' שעדיין כשהוא עושה מעין מלאכתו כמעשה טפקא:

ועל כסא שנטלו שנים מחפוייו זה בצד זה שר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין. הא כתיבנא ליה לעיל ובכסא של כלה שחפוייו יוצאין קא מיירי ר' עקיבא מטמא דאכתי

חזי לישיבה מפני שהיא [נסמכת] בזרוע השלישי ע"י הדחק וחכמים מטהרין דלא חזי לישיבה מפני שהיא ישיבת צער ואין אדם יושב בו אא"כ מנוהו מה שלא היה דרכו מתחלה בכך:

משנה ט

מפרש להו טעמא בקידושין ירושל' (פ"א ה"ז) בנוי דכתיב (תהילים צ':ט"ז) והדרך על בניהם. בכח דכתיב (שם קיב) גבור בארץ יהיה זרעו. בעושר דכתיב (שם לז) נער הייתי גם זקנתי לא ראיתי צדיק נעזב וגו'. בחכמה דכתיב (דברים י"א:כ"א) ולמדתם אותם את בניכם. בשנים דכתיב (שם) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. וגרסינן התם וכשם שהוא זוכה לו בחמשה דברים כך הוא חייב לו בחמשה דברים מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל ומנהיג דכתיב וכו' [ובתוספתא] מפרש כי חכמים חלוקים עליו וחכמים אומרים עד הפרק זכה לו מכאן ואילך הוא זוכה לעצמו פי' עד הפרק עד עשרים שנה שאין אדם נתפס על עונותיו:

ובמספר הדורות לפניו והוא הקץ שנאמר קורא הדורות מראש אע"פ שנאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ואומר דור רביעי ישובו הנה פי' כל הקצים שהקב"ה נותן בחשבון דורות הוא נותן ואע"פ שקובע הקץ בשנים והאי דקאמר [לפניו] הוא הקץ מפני שאין דרכו לגלות קץ הדורות לא גלה אותו לאדם אלא לאברהם לבדו בגלות מצרים אלא לפניו הוא גלוי קץ הדורות. והאי דור רביעי האמור כאן רביעי לכנעניים הוא ואני תמה למה הוא נותן ב' קצים בשנים ובדורות ועוד קשה לי הא דקתני אע"פ שנאמר ועבדום וענו אותם וכו' ואמר דור רביעי ישובו הנה מאי אע"פ איכא הכא והלא זה קץ לשעבוד וזה קץ לביאת הארץ ובין זה לזה מ' שנה שעמדו במדבר. ונראה לי דהאי דקאמר ובמספר דורות לפניו הוא הקץ ה"נ קאמר כלומר אע"פ שנותן קץ לגליות ישראל ולשעבוד שלהם בשנים מכל מקום לענין הטובות והנחמות האמורות להם במספר הדורות הוא תולה לפי שהוא רואה את הדור שהוא זכאי ומתגלגל עמהם עד שמגיע לאותו הדור וכן היה בשעבוד מצרים אע"פ שנגאלו בסוף ארבע מאות שנה לא שבו לשבת בארץ עד דורו של יהושע. וכן היה בגלות בבל לסוף שבעים נגאלו שהיא שנת שתים לדריוש אבל ירושלים לא נבנתה עד סוף שלשים ושתים לארתחשסתא כי אז נתיישבה העיר ובאותו הפרק חזר נחמיה לבבל. וכן לימות המשיח כשיגאל אותם הקב"ה לא יכנסו מיד לארץ אבל יוליך אותם למדבר העמים כנבואת יחזקאל כ':

משנה י

כולן מפורש הטעם שלהם בסדר עולם פרק שלישי:

ודור המבול. קראי נינהו ועוד נוסף עליהם י"א ימים ששנת החמה יתרה על שנת הלבנה:
משפט איוב י"ב חדש. דכתיב (איוב ז׳:ג׳) כן הנחלתי לי ירחי שוא ולילות עמל מנו לי מה לילות למנוי אף ירחים למנוי פירוש ירחי שוא הם ימות הקיץ שהם ארוכים כדכתיב ירח ימים ולילות עמל אלו לילות התורף שהם ארוכות כלומר אריכות הימים והלילות היה לו שוא ועמל שלא מצא בהם מרגוע. מנו לי כלומר במנינם נמסרו לו שלא חסר מהן אחת ומה לילות למנוי שלא חסרו אחת נמצא משפט איוב י"ב חדש:
משפט המצריים י"ב חדש. דכתיב לקושש קש לתבן אימתי התבן מצוי שם באייר והם יצאו בניסן:
משפט גוג ומגוג לעתיד לבא י"ב חדש. כלומר שלא ינגפו בבת אחת אלא מתחלת [מכתן] עד סופה י"ב חדש שיהיו נמוקים והולכין עד שיכלו דכתיב (ישעיהו י״ח:ו׳) וקץ עליו העיט וכל (חית השדה) [בהמת הארץ] עליו תחרף קיץ וחורף הרי שנה שלמה:
משפט הרשעים בגיהנם י"ב חדש דכתיב והיה מדי חדש בחדשו. יבא כל בשר להשתחוות לפני מדקאמר בחדשו משמע באותו חדש עצמו כלומר מניסן לניסן או מתשרי לתשרי וקאמר יבא כל בשר להשתחוות לפני המקום ובמשפט רשעים קא מיירי דכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' והם אותם שכפרו בעיקר ושיש בידם חלול השם אבל דינם י"ב חדש:
ר' יוחנן אומר מן הפסח ועד העצרת דכתיב שבת בשבתו. ומצאנו בפסח ועצרת שנקראו שבתות דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת דהיינו ממחרת יום טוב הראשון של פסח וכתיב עד ממחרת השבת השביעית תספרו דהיינו עצרת והאי דקאמר בשבתו מפני שיו"ט של עצרת תלוי ביו"ט של פסח משא"כ בשאר מועדים שאינן תלוים זה בזה ואיידי דתנא לעיל שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא ושלשה דברים אמר רבי עקיבא תנא נמי הוא היה אומר שהם דברים הרבה נכללים באחד ותנא נמי הוא היה אומר חמשה דברים וכו' דדמי לה:

פרק ג

משנה א

משנה זו עיקרה באהלות פרק שלישי ומביא מקצתה במסכת חולין פרק העור והרוטב (דף קכד:) דאמר ר' יוחנן ר' דוסא ור' ישמעאל אמרו דבר אחד לאו אמר ר' דוסא אין מאהיל חוזר ומאהיל לר' ישמעאל נמי אין נוגע חוזר ונוגע הלכך עור שיש עליו שני חצאי זיתים מן הנבילה אין מטמאין במגע ואפי' נוגע בו מלפניו. וזו פירושא דמילתא

הכי הוא כיון שמתחלתו לא נגע אלא בחצי זית אע"פ שחזר ונגע בחצי זית אחר והרי הוא נוגע עכשיו בשניהם וכן המאהיל על חצי זית אע"פ שחזר והאהיל על חצי זית אחר והרי הוא מאהיל עכשיו על שניהם היה ר' דוסא מטהר לפי שחצי זית הראשון לא טמאוהו בתחלה וכיון שבנגיעתו הראשונה לא טמא שוב אינו חוזר וניעור באותה נגיעה לטמא אע"פ שנצטרף עמו חצי זית אחר והא דקתני הכא הנוגע בשני חצאי זיתים מן הנבילה או עשאן דאלמא במשא נמי פליג ר' דוסא ושמעינן לר' ישמעאל דמודה בשני חצאי זיתים דמטמאין במשא כדאיתא במתני' דהעור והרוטב וא"כ אמאי א"ר יוחנן ר' דוסא ור' ישמעאל אמרו דבר אחד התם בשני חצאי זיתים המחוברים בעור קאמר דכי מסיט להו בבת אחת מסיט להו על גב עור אבל הכא בשני חצאי זיתים חלוקים קאמר דהוה ליה כמגע ומה מגע אין נוגע חוזר ונוגע אף משא זה אין נושא חוזר ונושא. ואי קשיא לך הא דא"ר יוחנן התם לאו א"ר דוסא אין מאהיל חוזר ומאהיל ה"נ אין נוגע חוזר ונוגע איכא למימר משום דאיכא לדחויי בהאי נגיעה דקאמר ר' דוסא דלמא בשני חצאי זיתים המחוברים בעור הוא ובנוגע מאחוריו קאמר כבר פדא דפליג אדרבי יוחנן במסכת חולין וטעמא דמילתא משום דאין שומר נעשה יד לחצי זית אבל בנוגע מלפניו דלמא יש נוגע חוזר ונוגע כדא"ר פדא התם הלכך ליכא למגמר להא מילתא מנוגע אלא מנושא או ממאהיל וכיון דבאהל איירי מעיקרא דמילתא משו"ה גמר לה ממאהיל והא דקתני ובמת הנוגע בחצי זית ומאהיל על כחצי זית וכו' דמגע ואהל מצטרפין מוקים לה במסכת חולין בטומאה רצוצה בין שני מגדלין עסקינן ואין ביניהם טפח ומאהיל ביניהם דכולה נגיעה היא וכן אהל דקתני בהאי מילתא כה"ג הוא ומש"ה כי מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית אין מצטרפין דהאי דקאמר מאהיל על כחצי זית כיון שהיא טומאה רצוצה ה"ל כנגיעה ואידך ה"ל אהל המשכה והוה שני שמות:

אר"מ אף בזה ר' דוסא מטהר וחכמים מטמאים וכו'. קא סבר ר"מ כל מאהיל נגיעה הוא ואפי' אהל המשכה עם הנגיעה מצטרפין. ואי קשיא לך ההיא דגרסינן התם ומאן האי תנא דקרי לאהל נגיעה ר' יוסי הוא הוה ליה למימר בהדיא ר"מ מהכא איכא למימר משום דר' מאיר דהכא אליבא דרבי דוסא וחכמים קאמר ודלמא לא סבירא ליה לדידיה ומשו"ה אייתי ליה מדר' מאיר דקאמר אנפשיה:

משנה ב

עיקרה במסכת טהרות פ"ח [מ"ח] וע"י משקה קאמרי רבנן מצטרף דתנן אם היה משקה עומד אפילו כעין החרדל מצטרף ר' דוסא אומר אוכל פרוד אינו מצטרף פי' משקה עומד שאינו קטפרס:

מחללין מעשר שני על אסימון וכו'. מביא אותה פרק הזהב:
מטבילין ידים לחטאת. דברי ר' דוסא וחכ"א נטמאו ידיו נטמא גופו פירוש כגון שהכניס ידיו לבית המנוגע ובמסכת חגיגה פ"ב סתם לה כרבנן דכוליה גופיה בעי טבילה. ויש לומר דאפי' נטמאו ידיו בהסח הדעת בעי טבילה לחטאת כדקתני התם נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה ולקדש מטבילין ולחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו הא קתני טבילה לחטאת דומיא דנטילה לחולין ולתרומה מה התם בהסח הדעת לחודיה:

משנה ג

מביא אותה בתרומות פי"א וגרסינן עלה בני מערבא אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא שנו אלא בקניבת ירק של גנים אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודין דמותר ונראה לי דוקא כשהוא משליכן אבל אם מכניסן אסור דלא גרעי מגלעיני תרומה דתנן בההוא פרקא גלעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן אסורות ואם השליכם מותרות:
חמש רחלות גזוזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז וחכ"א חמש רחלות גזוזות כל שהן. עיקרה של זו במסכת חולין ומפרש על דברי חכמים כמה כל שהן אמר רב מנה ופרס ור' יוחנן אמר בששים כלומר כשהן גזוזות ס' סלעים ויהיה ראשית הגז סלע אחד מששים הן חייבות פחות מכאן פטורות והתם מפרש דלא פליגי דכי אמר רב מנה ופרס במנה בן ארבעים סלעים דהיינו ששים סלעים ור' דוסא סבר בעינא לכל חדא וחדא מנה ופרס ומפרש בתוספתא לרבי דוסא מנה מנה ופרס שהן שבעים וחמש סלעים. ונראה לי דבמנה של קדש קאמר שהוא חמשים סלעים ופרס הוא כ"ה סלעים דהוה ליה מנה ופרס שבעים וחמש:

משנה ד

מתרץ במסכת סוכה פ"ק (דף כ.) אימא אף מדרס והתם מפרש במאי פליגי:
כל הקליעות טהורות חוץ משל גלגילון דברי ר' דוסא וחכ"א כולם טמאות חוץ משל צמרים. פי' קליעות דבר שאינו ארוג אלא שהוא עשוי מעשה מחט והן עשוין חורין חורין כעין הרשתות והמכמרות וקאמר ר' דוסא כולן טהורות שאין עליהם תורת בגד דבעינן דומיא דשק חוץ משל גלגילון והוא אזור שעושים פעמים מן המשי פעמים מן הצמר ואע"פ שהוא נקוב כולו תורת בגד יש עליו מפני שלא נעשה מתחלתו לקבלה אלא לחגור בו מתניו ובמתיחתו מתחבר כולו ואין נקביו נראין כלל והוא משמש בגד ארוג וסתום:
וחכ"א כולן טמאים חוץ משל צמרים. פירוש של צמרים מוכרי הצמר ועושין להם קלעים מעשה רשת לתת בהן הצמר עד שימכרוהו ושהם שוקלין אותו בשעת מכירה כדי שלא יתפזר ואותו הקלע חוריו רחבים הרבה ואין בו מקום שיהיו חוריו דקים ראויין

שיחשבו אותו לבגד והוא משמש כמות שהוא פשוט ורחב ותנן בכלים פ"ג החרם טמא מפני זוטו הרשתות והמכמרות של מלצור ומצודות ספרין טמאין דתנן פ' ח' העושה בגד מן החרם טהור מן הזוטו טמא זוטו הוא ממקום קצר שבחרם ונקביו דקים [מאד] והוא חשוב כבגד ובההוא פ' תנן לעיל מטה חלוק של יוצאת החוץ שהוא עשוי כסבכה טהור ובפרק כ"ד נמי תנן שלש סבכות הן של ילדה טמאה מדרס פירוש מפני שמהדקת בה את ראשה והיא טמאה על שערה וסוככת היא בראשה של זקנה טמאה טמא מת מפני שהיא מעברת אותה [מעל כצ"ל] על ראשה בשעת שכיבה ושל יוצאת החוץ טהורה מכלום פי' יוצאת החוץ היא זונה כדמתרגמינן זונה נפקת ברא והזונה מתכוונת שיהא שערה נראה מתוך הסבכה ועושה אותה בנקבים הזכים הלכך אין עליה תורת בגד ותורת תכשיט נמי אין עליה לפי שאין הסבכה עשויה לנוי אלא לחמם את ראשה או לצניעות שלא יתפזר שערה או לשמור שערה שלא תישבר. ואי קשיא לך לתני נמי בפרקין דעדיות חוץ מצמרים ושל יוצאת החוץ איכא למימר בסבכה לא קא מיירי דהא יוצאת חוץ גופה סתם חלוקה עשוי כמין סבכה כדי שיראה בשרה מתוכו מ"מ אם אינו דומה לסבכה שעל ראשה טמא כדאמרינן לעיל חלוק של יוצאת החוץ שהוא עשוי כסבכה אלמא סתמא אינו כסבכה שלה והוא טמא הלכך אי תנא חוץ משל יוצאת החוץ משמע דאפי' חלוקה נמי טהור ומבעי ליה לפרושי הכי חוץ משל צמרים וסבכה של יוצאת החוץ הלכך איכא למימר דבסבכה לא קמיירי דמילתא פסיקא קתני מילתא דלא פסיקא לא קתני ואית דמפרשי כל הקליעות טהורות קליעות הם מעשה הענין כמו השרשרת שהיא גדילה ביד כולן טהורות דאריג בעינן דומיא דשק אבל קליעות כמו חבלים ומשיחות הם.

חוץ משל גלגילון. פירוש אזור והטעם מפני שהוא כתכשיט ובתכשיט לא בעינן אריג. עתה לזה הפי' קשה הטעם לדברי חכמים מה טעם כולן טמאות. ומאי שנא של צמרים משאר קליעות ואפשר לומר [דקסברי] רבנן כל דבר שהוא קלוע מג' חוטין [דינו] כארוג דמה לי אריג עם המחט ומה לי אריג ביד והקליעה מג' חוטין כמו אלו האזורות העשויות ממין המשי הגס הרי הם כארוגות ביד אבל החבלים והמשיחות גדילות משלש זו בתוך זו אלא שזורות הם ואפילו יהיו כמה חוטים שזורים יחד אין דינם כארוג. מ"מ הקליעות שהם כמו השרשרות העשויות מג' פתילים גדילות זו בזו טמאות לדעת חכמים:

חוץ משל צמרים פי' מוכרי הצמר שעושין אותן למאזנים שלהם ואותה הקליעה אע"פ שהיא משלש כעין השרשרת אינה מהודקת אלא מרופה כדי שיוכל להרחיב אוירה סמוך לכף מאזנים ולקצרה בעת הצורך משו"ה אותה הקליעה טהורה בפני עצמה אלא עם המאזנים. עוד יש לפרש הטעם בגלגילון לרבי דוסא למה הוא טמא משאר קליעות

ואפשר לומר כי שאר הקליעות אין קליעתן מתקיימת אלא שהיא נסתרת בתשמישה חוץ מגלגילון שדרך האזורות לעשות להם כריכות בראשיהם או לנוי או לחזק ושוב אין קליעתן נסתרת. ואי קשיא לך הא דגרסינן במסכת שבת פ' במה אשה מוסף שעל הבגד שאע"פ שאינו אריג טמא כלומר כיון שהוא קבוע אע"פ שאינו אריג טמא מה שאין כן בבגד אלמא קליעה אינה מטמאה אלא בשק אבל לא בבגד התם בקליעה כל שהוא קא מיירי דבחוטי שק חשיבא מפני שהם גסים אבל חוטי בגד שהם דקים קליעה כל שהוא מג' חוטים לא חזיא ולא מידי. תדע דהכי הוא דהא כולה ברייתא דהתם בכל שהוא קמיירי בהדיא. ועוד דאמרינן עלה למאי חזי א"ר יוחנן שכן עני קולע ג' נימין ותולה בצואר בתו אלמא בקליעה כל שהוא קאמר דהיינו מג' חוטין שאין קליעה פחותה מג' חוטין. עוד יש לפרש בדברי רבי דוסא דקאמר כל הקליעות טהורות חוץ משל גלגילון ומאי שנא גלגילון מפני שהוא רחב שעושין אותו מפתילים הרבה ודומה לבגד רחב. אבל שאר קליעות שהן צרות דינן כחבלים ומשיחות ואף על פי שאלו קלועות ואלו שזורות. ורבנן סברי אע"פ שרחבות כגלגילון טמאות חוץ משל צמרים אפשר כי של צמרים מג' חוטין לבד הוא שאינן שוקלין משקל גדול בבת אחת ודוקא בחוטין של בגד אבל בחוטין של שק הא אמרינן דג' נמי חזו לקליעה והפי' הראשון שפי' דברי חכמים מפני שהוא קלוע קליעה מרובה הוא העיקר אבל זה הפי' האחרון אינו כי דרך הצמרים בודאי דרכן לשקול משקל גדול. תדע שהרי שנינו במסכת כלים חוט מאזנים של זהבים ושל שוקלי ארגמן טוב שלשה אצבעות. חוט מאזנים של חנוונים טפח. חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טפחים. ומפרש בתוספתא חוט מאזנים של שוקלי [] בס"א הגירסא מתכות.] זכוכית טפחים מפני שהוא תופס בשתי ידיו ומגביה אלמא איכא הכא כובד משקל יותר משאר מאזנים ומשו"ה צריך להיות טפחים. וכל זה הפי' האחרון שפירשתי על זו הפסקא הוא עיקר יותר מן הראשון ומה שהזכירו כאן בג' קליעות הזכירו בתוספתא בלשון גדילות וגם זה מראה פנים לפירוש האחרון:

משנה ה

נראה לי כשהקבול שלה ארוג אפי' לר' דוסא טמא משום ארוג כל שהוא אבל של עור רבי דוסא מטהר דקא סבר תשמיש הקלע לאו תשמיש הוא כדי לעשותו כלי לפי שאינו עשוי לו לזרוק בו אבנים ומעשה מקל בעלמא הוא עושה ורבנן סברי כל שהוא ואע"פ שאין בו ה' על ה' כדין העור טמא משום כלי:

נפסק בית האצבע שלה טהורה. לפי שאינה ראויה לתשמישה אבל אם נפסק בית הפקיע שלה טמאה:

בית הפקיע. הוא הראש האחד שנותנין בו חוטי משי כדי להשמיעה קול בשעת זריקתה:

משנה ו

מביא אותה בכתובות פ"ג:

משנה ז

טמא זהו אדם טמא שנגע במת והאדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. א"נ בזב או במצורע ואותו הטמא עומד ברה"י סמוך ומצומצם לרה"ר שכל מי שעובר שם אם יקרב לפתח הבית אפשר שיגע בו ואפשר שלא יגע בו א"נ איפכא שהטהור עומד ברה"י מצומצם לרה"ר והטמא עובר בצדו ר' יהושע מטמא דקא סבר כיון שהטמא או המטמא עומד ברה"י ספק טומאת היחיד הויא ורבנן סברי בעינן שיהו הטמא והמטמא ברה"י והטומאה והטהרה השנוים כאן לא שהן מונחין ע"ג קרקע דהתם אפי' תרוייהו ברה"י טהורה משום דאין בו דעת לישאל אלא בידי אדם כגון שזה מסיט נבילה או כזית מן המת וזה נוטל טהרות ועוברים זה בצד זה סמוך לרה"י וכל הטומאות הללו אפשר שתבא בהם טומאת אהל או טומאת הסט או טומאת מגע בכולן רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין על הטעם שפירשתיו. ויש לדקדק למה לא הזכיר רה"י ורה"ר בטמא עומד וטהור עובר ובטהור עומד וטמא עובר כאשר הזכיר בטומאה וטהרה ואפשר לומר דרישא ודאי בטומאה מצומצמת לר"ה או לרה"י כאשר פרשתי ודיקא נמי מדקתני לה בלשון טמא עומד ועובר אבל סיפא לאו בטומאה וטהרה מצומצמין לרה"ר אלא בטומאה שהן לפני לפנים אלא שהאדם העומד בחוץ יכול לפשוט את ידו ליגע בטומאה א"נ שהן לפני לפנים והספק שמא נכנס הטהור לפני הטומאה ואם הטהרה ברה"י והטומאה ברה"ר שמא נכנסה הטומאה אצל הטהרה בכולם ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין ורישא להודיעך כחו דר' יהושע דאע"ג דמיטמא ודאי או מטמא ודאי ברה"ר טמא הואיל ואחת מהן ודאי ברה"ר כדאמר וסיפא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דאיכא לספוקי דלמא ברה"י ממש איטמי (א"נ) אפ"ה מטהרי רבנן דקסברי הא דאמר ספק טומאה ברה"י טמא דוקא כי איתנהו לתרוייהו ברה"י בודאי אלא שהוא ספק נגע ספק לא נגע אבל כי הוי ספק ביאה טהור. וראיה לזה הפי' מדקחשיב להו בד' ספיקות אלמא רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא כדפרישית. ובתוספתא נמי איכא הכי דברים ברה"ר ועשאום כרה"י קופה ברה"ר גבוהה י' טפחים והטומאה בתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ספק הכניס ידו שם ספק לא הכניס ואפי' יש שם כזית מן המת טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע פי' ויש שם כזית נבילה או כזית שרץ ספיקו טמא סלע ברה"ר גבוה י'

טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לו ראשו ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא והא ברייתא כולה שנוייה לדברי חכמים דס"ל ספק ביאה לרה"י טהור ספק מגע טמא דבתוספתא נמי פליגי אליבא דרבנן דתניא היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו זה טמא וזה טהור ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר כלים שטוחים ברה"ר והרוק מודבק בכותל למעלה מי' טפחים והטמא עובר ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יעקב מטמא ור' יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מי' טפחים ברה"ר הרי הוא כרה"י ור' יוסי אומר כל שהוא דרך הלוכו ברה"ר הרי הוא ברה"ר טהור פירוש ואע"פ שבודאי הטמא והמיטמא למעלה מי' כיון שדרך הלוכו בר"ה הוא ואין רשות מפסקת ביניהם טהור:

משנה ח

פי' ג' מסמרים הם שנחלקו ר' צדוק וחכמים:

מסמר של שולחני. דרך שולחני פותח חנותו ומוריד את הדלת ע"ג ספסלים לפני החנות ועליו הוא נותן את מעותיו ונועץ מסמר בשולחן ובספסלים כדי שלא ימוט. וכן בארון של גרוסות מוליך ארונו מלא גריסין לשוק ע"ג עגלה ונועץ מסמורים בעגלה בצד הארון כדי להדקו שלא ימוט ויפול אלו השנים אינם עשוים אלא לחזק דתניא בתוספתא מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו טמא התקינו לשמירה טהור וכו' צנורות התופסות את הרחים מלמעלה טהורות שאין עשויות אלא לחזק. ומסמר של אבן השעות כדמתרגמינן צל המעלות טולא דאבן שעיא שאינו משמש אלא לצל וכל אלו ר' צדוק מטמא דחשיב להו ככלים וחכמים מטהרים שאינם חשובים ככלים. ומה שפירשתי בארון של גרוסות על המסמר שנועץ בעגלה שלו היא המחלוקת למדתי אותו מן הסוגיא השנויה בהם במשנה כלים פרק י"ב דתנן מסמר הגרע פי' המקיז טמא של אבן השעות טהור ור' צדוק ניטמא מסמר הגרדי טמא וארון של גרוסות ר' צדוק מטמא וחכמים מטהרין היתה עגלה שלו של מתכת טמאה פי' אע"פ שאינה מקבלת כלים מסמר שהתקינו להיות פותח את החבית ר"ע מטמא וחכמים מטהרים עד שיצרפנו מסמר של שולחני טהור ור' צדוק מטמא אלמא כולה מילתא במסמרים קא מיירי וקאמר דבהאי מסמר שניהם מודים שהוא טמא ובהאי מסמר פליגי ומזה למדתי כי הארון אינו אלא במסמר שלו שאם יהיה המחלוקת בארון עצמו מה טיבו של ארון להבליעו בין המסמרים היה לו להקדים או לאחר לחוץ במחלוקת המסמרים דר' צדוק וחכמים ועוד כי אין טעם למחלוקת הארון ומאי שנא ארון של גרוסות משאר ארונות והחכם יבין ואם יאמר האומר למה לא הזכיר בו מסמר כמו שהזכיר באחרים נשיב ונאמר מפני שמסמר של שולחני והארון לענין

אחד הם עשוים שאינם אלא לחזוק ולכך הוציא את שניהם במסמר אחד. וי"מ מחלוקת ר' צדוק וחכמים בארון עצמו והטעם מפני שדרכו לעשות לו עגלה להוליכה עליה לשוק ולהביאו מן השוק ר' צדוק סבר אע"פ שדרכם של גרוסות לעשות כך א) צ"ל כיון שלא חשב. יעב"ץ. כמו שלא חשוב לעשותה טמא משנגמרה מלאכתו ורבנן סברי כיון שדרכן בכך כמו שהוא עתיד לעשותה דמי והוא טהור עד שיעשנה לחברנה לו וגם העגלה טהורה בפ"ע לפי שאיננה מקבלת כלים אלא שמניחין עליה הארון להוליכה ואם העגלה של מתכת טמאה בפני עצמה מפני שהיא כלי לעצמה ופשוטי כלי מתכות טמאים. וזה הפי' יש לו פנים מדתניא בתוספתא דכלים פ"ה עריסה מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה ואם עתיד לעשותה עגלה טהורה עד שיעשה לה עגלה מ"מ קשה לי למה הבליעו בין חשבון המסמרים ואפשר מפני שהם חולקים בו ובמסמר שלו המחברו עם העגלה כמו שפירשתי ומפני כך נבלע ביניהם:

משנה ט

משנה זו עיקרה במסכת כלים פרק י"ב כסוי טני של מתכת של בעלי בתים ר"ג מטמא וחכמים מטהרין של רופאים טמא הדלת שבמגדל של בעלי בתים טהור ושל רופאים טמא ומפרש בתוספתא שאם היה הכסוי של עץ טהור אפילו לרבן גמליאל אם היה משוקע עד חציו או עד שלישו טמא מפני שהוא ככסוי קופסא פחות מכאן טהור שהוא ככסוי קמטרא ותנן בכלים פרק ט"ז כסוי קופסא טמא כסוי קמטרא טהור ונראה לי מפני שזה מהודק ונעשה גופו של כלי וזה אינו מהודק וכן מפרש בתוספתא מפני מה הדלת שבמגדל של רופאים טמא מפני שהוא נותן עליה אספלנית ותולה בה את המספרים ואפשר כי זה הטעם כמו כן בכסוי טני רופאים שהוא טמא לדברי הכל מפני שהרופא משתמש על הכסוי כמו שמשתמש בטני:

והטני כמו מחתה כאותה ששנינו בתמיד הטני דומה לתרקב גדול של זהב מחזיק קביים וחצי ותנן מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נטל את הטני והניח לפניו וכו' והוא עשוי לגמר בו ושל רופאים להניח בו סמנים שחוקים ובכסוי טני של מתכת של בעלי בתים נמי אפשר דבהא פליגי ר"ג סבר בכסוי נמי משתמשין בשעת המוגמר הלכך כלי הוא ואע"פ שהוא פשוט טמא שהרי הוא של מתכת ורבנן סברי לא משתמשי ביה ולא מידי ובכסוי שאינו מחובר לטני קא מיירי והוא פשוט ואינו משוקע לתוכו אלא שהוא מוצף עליו מלמעלה. ועוד יש לפרש כי הכסוי של רופאים צריך הוא כל שעה לטני מפני שהוא נותן בטני סמנים שחוקים וצריך לכסותו כדי שלא תפוג ריחם ואפי' בשעה שאין בו סמנים צריך לכסותו כדי שלא יכנס עפר ועפרורית שהרופא מקפיד עליהם אבל של

בעלי בתים אינו צריך לכלי אלא בשעת המוגמר אבל שלא בשעת המוגמר אין מקפיד עליו לכסותו הלכך לאו ככלי הוא דתנן בכלים פרק ששה עשר כסוי קופסא טמא כסוי קמטרא טהור כסוי תיבה וכסוי טני והמכבש של חרס וכו' טהור זה הכלל אמר ר' יוסי כל משמשי של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור הלכך של רופא טמא של בעל הבית טהור כדפרישית וזה עיקר:

ותלוי ב) המגרדת כו' ולכברה המגרדת כו' אמיה מגרדתא. יעב"ץ. המגררת פי' תלוי כאותה ששנינו בשבת גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה המגררת כי ההיא דאמרינן רב חייא ב"ר אשי עבדא ליה אמיה מגררתא דכספא לגרר בו גלדי צואה שעל בשרו או להתחכך בו ותנן בכלים פרק חמשה עשר כל התלויות טמאין חוץ מתלוי נפה וכברה של בעל הבית דברי רבי מאיר. נראה לי מפני שהוא משתמש בהן אף על פי שאין התלויות עמהן כלל וחכמים אומרים כל התלויות טהורות חוץ מתלוי נפה של סלתין ותלוי כברות גרנות ותלוי מגל יד ותלוי מקל הבלשיים פירוש הזקנים מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה זה הכלל ג) צ"ל העשוי וכו' תלוי המגרדת וכו' בשעה שמגרד. יעב"ץ. לסייע בשעת מלאכה טמא העשוי לתלאי טהור ורבן גמליאל ורבנן בהא פליגי דרבן גמליאל סבר תלוי המגררת נמי מסייע בשעת מלאכה הוא בשעה שמגרר את הסוס ואת שאר הבהמה ורבנן סברי אינו מסייע:

גלמי כלי מתכות מפרש בתוספתא אלו גלמי של מתכת שהם טהורין כל שהוא עתיד לשוף לשבץ ולגרד לכרכב להקיש בקורנס אבל מחוסר כן [או] אוגן או אוזן טהור מחוסר כסוי טמא והטעם לזה מפורש בחולין פ"א ור"ג פליג עלה דמתני' דעדיות ומשנת כלים אבל במשנת חולין סתים לה כרבנן דתנן טהור בכלי מתכות טמא בכלי עץ והיינו גלמים שהן טמאים כאן וטהורים כאן:

וטבלא שנחלקה לשתים. פי' לשנים והם שוים במראה ובהא פליגי ר"ג סבר אי אפשר לצמצם הלכך שניהם טמאים דאמרינן בכל חד וחד זהו הגדול כדאמרינן במסכת חולין תנור שחלקו לשנים והם שוים שניהם טמאים וא"ת כיון שנחלק אע"פ שהאחד גדול מחבירו מ"מ אינו מגופף לבזבזין מארבע רוחותיו ותנן בכלים פרק חמשה עשר סרוד של נחתומים טמא של בעלי בתים טהור גפפו מארבע רוחותיו טמא נפרץ מרוח אחת טהור ה"נ כיון שנחלק לשנים א"א שלא יהא נפרץ גיפופו מרוח אחד התם בסרוד של בעלי בתים קאמר דאינו מיוחד לכלי אלא לפרקים הוא עושה עליו ואם יזדמן לו לעשות ממנו מלאכה אחרת עושה הלכך אם אינו מגופף כל סביביו אינו כלי דהו"ל נסר בעלמא אבל טבלא שהיא מיוחדת לכלי אע"פ שאינה מגופפת טמאה מדרבנן כדאמרינן בבבא

בתרא שאני פשוטי כלי עץ דרבנן תדע דהא סרוד של נחתומין ד) צ"ל ודף כו' לחלוקה. יעב"ץ. ודוקא של נחתומים פשוטים הם וטמאים מפני שהם מיוחדים לכלים ותנן נמי בכלים פ' כ"ה השלחן והדולפקי יש לו אחורים ותוך דברי ר' יהודה ר"מ אומר אין לו אחורים וכן טבלא שאין לה לזוזין פי' אין לה אחורים לסלוקה מפני שהאדם הופכה ואוכל עליה משני צדדים פעם בזו ופעם בזו הלכך אין לה אחורים אלא שני הפנים שלה תוכות הם אלמא טבלא שאין לה לזוזין טמאה מ"מ טומאה מדרבנן היא ולא תימא דוקא בטומאת שרץ הוא דגזרו בהו רבנן הואיל ויש לשרץ טומאה במקום אחר מן התורה בכלים המקבלים גזרו אף על הפשוטים אבל בטומאת משקין שאין להם טומאה מן התורה בשום כלי לא גזרו בהם על הפשוטים שהן אף השרץ אינו מטמא אותן מן התורה אלא אף בטומאת משקין נמי גזרו בהו רבנן דכולה מתני' דכלים פרק עשרים וחמש דאיתניא לה כולה בטומאת משקין איירי בה כלומר כדמפרשינן התם וטעמא דמילתא כיון דפשוטי כלי עץ דאית להו טומאה מן התורה ומאי נינהו הנך דחזו למדרסות גזרו בהן טומאת משקין אף על הפשוטים הואיל ויש בהן טומאה מן התורה גבי מדרס ובמשקה זב וזבה והכי איתא בבכורות פרק אלו מומין והשתא בהא פליגי ר"ג סבר כיון דאית לה טומאה מדרבנן אע"פ שאין לה לזוזים אמרינן אי אפשר לצמצם וזיל הכא איכא רובא וזיל הכא איכא רובא ורבנן סברי כיון דטומאתה מדרבנן הא בטומאה דרבנן לא אמרינן תרי רובא ולקולא תלינן ואמרינן אפשר לצמצם משא"כ בכלי חרס דטומאה דאורייתא היא שהרי יש לו תוך לשברים שלו מ"מ אם נשבר לשנים אחד גדול ואחד קטן ואין בקטן ארבעה טפחים הגדול טמא מן התורה והקטן טהור וכשנחלק לשנים שוים שניהם טמאים משום דאפשר לצמצם והיינו דקתני מודים חכמים לרבן גמליאל בטבלא שנחלקה לשנים אחד גדול ואחד קטן שהגדול טמא והקטן טהור מכל מקום טומאת גדול מדרבנן היא כדאמרינן. עוד אני יכול לפרש בטבלא שנחלקה לשנים דבהא פליגי רבן גמליאל ורבנן דרבן גמליאל סבר טומאתה דאורייתא ואף על פי שאין לה לזוזים מפני שהיא דומה לשק שהיא משמשת את האדם ואת משמשי האדם שהוא אוכל עליה אוכלין ומשקין שהן משמשיו של אדם וכן השק משמש את האדם ואת משמשיו שנותן לתוכו תבואה ורוכב עליו ורבנן סברי כל כלי עץ שאין לו בית קיבול טומאתו מדרבנן הלכך בדרבנן לקולא תלינן כדאמרינן וכבר פירשתי כל זה בפי' תורת כהנים:

משנה י

כולן שנויות במסכת יום טוב בפרק שני:

לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. מפרש בירושלמי מפני שטרחותן מרובה אף הוא אינו אופה אלא מה שצריך לו ליום טוב:

פרק ד

משנה א

ביום טוב פרק ראשון:

משנה ג

פירוש הבקר כמו הפקר וכן בלשון תורה בקורת תהיה כמו פקורת תהיה כלומר מופקרת היא שאינה אשת איש לא יומתו כי לא חופשה: והא דאמרינן בית שמאי אומרים הבקר לעניים הבקר דוקא לעניים אבל שיזכה בו עשיר לא וב"ה אומרים עד שיובקר אף לעשירים כשמטה פירוש אף לעניים עצמן אינו הפקר עד שיפקיר לכל ממעשה דר' ישמעאל בר' יוסי באלו מציאות (ל:) בההוא גברא דהוה דרא פתכא דאופי ולבסוף אפקריה ר' ישמעאל לכולי עלמא בר מההוא גברא ואקשינן עלה ומי הוה הפקר כי האי גוונא והא תנן בית הלל אומרים עד שיופקר לעשירים כשמטה כלומר וכיון דלא הוי הפקר נמצא רבי ישמעאל גורם מכשול לבני אדם שמא ימצאהו ויזכה בו ויהיה גזל בידו אלמא למי שהפקיר נמי לא הוי הפקר ובגמרא דפאה דבני מערבא פרק ששי מפרש טעמייהו ר' חייא בשם ר' יוחנן טעמון דב"ש לעני ולגר מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת כזו מה זו לעניים אבל לא לעשירים אף עזיבה אחרת לעניים אבל לא לעשירים אמר ר' שמעון בן לקיש טעמון דב"ה תשמטנה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה אחרת כזו מה זו לעניים ולעשירים וכו':

כל עומרי השדה של קב ואחד של ארבעה קבין בית שמאי אומרים אינו שכחה וכו' מפרש בירושלמי פרק ששי מפני שהוא מסויים בין שאר העמרים כלומר ולעולם דעתו עליו מפני גדלו אבל אם היה של שתי קבים או של שלשה שכחה הוי ואפי' לבית שמאי וקא מקשי התם מה אנן קיימים אי משום שורה דיו שלשה כלומר כיון שיש בו שלשת קבין אילו יחלק לקבים היה ראוי להיות שורה שאין שורה פחותה משלשה אדא ברבי אמר קומי ריש לקיש כל שהוא יכול לחלקו ולעשותו שורה כלומר אף כשיחלק יהא החלק ממנו ראוי להיות שורה אז הוא מסויים בין שאר העמרים ובית הלל סברי בכולהו הוו שכחה:

משנה ד

פי' לגפה כמו למצר והוא מלשון (שיגיפו את) [יגיפו] הדלתות (נחמיה ז) וכן ולבקר ולכלים בית שמאי אומרים אינו שכחה מפני שהוא מקום מסויים ואדם נותן דעתו עליו:

משנה ה

מביאה אותה בקידושין פרק שני ומפרש התם טעמייהו דבית שמאי דלא ילפי קדש קדש ממעשר שני הלכך אע"ג דבעי פדיון כמעשר מכל מקום חולין נינהו והאי דצריך פדיון משום דכתיב הלולים ודרשינן ביה חלולין וב"ה ילפי קדש קדש ממעשר וקא סברי בית הלל מעשר שני ממון גבוה הוא ומשום הכי אין לו פרט ועוללות אלא [כולו לגת כצ"ל. יעב"ץ] עוללות ובעל הבית פודה לעצמו והא מילתא נמי חומרא היא לבית הלל שהוא מחמיר אצל העניים משום גזל בעל הבית:

משנה ו

פי' בזיתים העומדים לאכילה קאמר והם מגולגלים בחבית ומשקה היוצא מהם ב"ש סברי כיון דלא בעי להו למשקה אינו מכשיר ואע"פ שהוא מקיים את המשקה על גב הזיתים הלכך אינו צריך לנקב את החבית כדי שיצא משם המשקה וב"ה סברי כיון שהוא רוצה בקיומו על גב הזיתים מכשיר את הזיתים הלכך צריך לנקב כדי שילך המשקה לאיבוד. ובבוצר לגת פליגי איפכא דב"ש סברי אע"ג דאזיל לאיבוד שהרי המשקה יוצא והולך מן הקופות אפ"ה כיון דלמשקה קא בעי להו מכשיר דגזרו ב"ש שמא יבצרנו בקופות מזופפות וב"ה סברי השתא מיהת לאיבוד קא אזיל: ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה. דכיון דגלי דעתיה דלא בעי ליה למשקה שהרי נקב אותה ואפי' נקבה מאליה כיון שמתחלה נתן אותה בחבית נקובה אע"פ שסתמוה השמרים אח"כ אין אותו מכשיר. ויש מי שאומרים שאפי' כבר סתמוה שמרים ואח"כ נתן בה את הזיתים אינו מכשיר לפי שאותה הסתימה אין לה להעמידה עם כובד התשמיש והוא יודע שלא יתקיים בה המשקה הלכך כשנותן בה הזיתים גלי דעתיה דלא בעי ליה למשקה. ואי קשיא לך ההיא דגרסינן בכלים פ' ששה עשר ומתנינן לה בב"ק פרק הגוזל רבה חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדים וכו' אלמא סתימת שמרים הויא סתימה ומצלת באהל המת בצמיד פתיל. התם לאו בגלוי דעתא תליא מילתא אלא בסתימה תליא מילתא הלכך כל מידי דסתים מציל והוא דקאי באפי נפשיה אבל לענין הכשר כיון שעל ידי טורח התשמיש נבקעת הסתימה והמשקה אינו מתקיים בה הא גלי דעתיה דלא בעי ליה למשקה:

הסך שמן טהור ונטמא וירד לטבול בית שמאי אומרים אף על פי שהוא מנטף טהור וב"ה אומרים כדי סיכת אבר קטן. פי' כשהוא טהור סך את השמן ואחר כך נטמא וירד וטבל בית שמאי סברי אע"פ שהוא מנטף מגופו השמן בטבילתו מפני שבטל ע"ג גופו וכמו שעלתה טבילה לגופו כך עלתה לשמן שעליו וב"ה סברי כדי סיכת אבר קטן הוא שבטל על גופו אבל יותר מכאן אינו בטל והשמן טמא והנוגע בשמן טמא. א"נ כדי סיכת אבר קטן חשוב ואינו בטל אבל פחות מכאן טהור וכן עיקר. ובגמרא דברכות דבני מערבא פרק אלו דברים גרסינן ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השולחן וב"ה אומרים על הכסת מה טעמיה דב"ש [שמא] יטמאו משקין שבמפה מן הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים מה טעמון דב"ה לעולם ספק משקין לידים טהור כלומר ושמא אין שם כדי שיהא ראוי לטמא וכו' תמן תנינן הסך שמן טהור ונטמא בית שמאי אומרים אע"פ שמנטף טהור וב"ה אומרים וכו' מחלפא שיטתון דב"ש תמן אמרי טהור וב"ה אינון אמרין טמא כלומר במסכת עדיות הן אומרים שבטל המשקה על הגוף והכא אמרי שאינו בטל על גב המפה ומתרץ תמן מסוס ברם הכא בעיניו הוא פירוש שמן שעל גופו מסוס הוא לפיכך בטל על גבי גופו מה שאין כן במפה:

אם היה שמן מתחלתו ב"ש אומרים כדי סיכת אבר קטן וב"ה אומרים משקה טופח וכו'. מחלפא שיטתון דב"ה תמן אמרין טמא וברם הכא אמרין טהור כלומר והכא ודאי א"א שלא יהא שם משקה טופח תמן בעינו ברם הכא בבלוע במפה הוא ואני תמה מה יש כאן משקה טמא מתחילתו ואפשר דלהכי קרי ליה משקה טמא מתחילתו דשמא אם קנחו במפה קודם שיבלעו יגעו המשקין בכסת מיד ויקבלו טומאה ממנה ויחזרו ויטמאו את הידים דהוה להו כמשקה טמא מתחילתו ושני להו דאכתי לא דמיא דהכא בלוע במפה הוא בשעת טומאתו וכיון דבלוע הוא בשעת הטומאה בעינן כדי סיכת אבר קטן וכבר אמרנו כל ספק משקין לידים טהור ושמא אין במשקין שבמפה כדי סיכת אבר קטן והא דמפלגינן בין טמא מתחלתו לטהור מתחלתו מפני שטומאתו חושבתו אי נמי גזרה שמא יאמרו ראינו שמן טמא עולה לו טהרה במקוה:

משנה ז

איתא בקידושין פ"ק:

פוטר אדם את אשתו בגט ישן וכו' המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק איתנהו בגיטין פרק הזורק:

משנה ח

איתא ביבמות:

משנה י

איתא בכתובות פרק אע"פ:

המפלת לאור שמונים ואחד בית שמאי פוטרים מן הקרבן וכו' איתא בכריתות פרק ראשון ומפרש התם טעמא דבית שמאי לילה מחוסר זמן והויא לה כמפלת תוך מלאת שאינה מביאה אלא קרבן אחד וב"ה סברי לילה אין מחוסר זמן והויא לה כמפלת לאחר מלאת שמביאה על כל ולד וולד:

סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין. איתא במנחות פרק התכלת והכי פירושו סדין של פשתן בציצית של תכלת שהוא צמר בית שמאי פוטרין אותו סדין מן התכלת הלכך אי עביד ליה תכלת קאי באיסורא דרבנן דגזרי בית שמאי גזרה משום כסות לילה שמא יתכסה בו בלילה והיא שעה שאינה חייבת בציצית וקאי עליה באיסור כלאים ובית הלל סברי לא גזרינן וקיימא לן כבית שמאי בהא:

כלכלת שבת בית שמאי פוטרין מן המעשר ואוכל ממנה עראי וב"ה מחייבין. פי' שהשבת טובלת שכל המוכן לשבת אין אדם נמלך עליו למוכרו ולא לעשותו לדבר אחר אלא לאוכלו בשבת הלכך נקבע למעשר והכי איתא במעשרות פרק רביעי בגמרא דבני מערבא ר' חייא ור' אסי הוו יתבין עבר חד טעון כלכלה דתנין אמרין ליה לזבון אמר להון כלכלת שבת אינה מזבנא:

משנה יא

עיקרה במסכת נזיר פרק מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד ותנן בההוא פירקא מי שנזר והוא בבית הקברות אפי' הוא שם שלשים יום אין עולה לו מן המנין ומפרש בגמרא שאין שביעי שלו עולה לו מן המנין אבל נזיר טהור שנטמא שביעי שלו מיהא עולה לו מן המנין דכתיב וטמא ראש נזרו בנזיר טהור שנטמא הכתוב מדבר שהוא טעון גלוח והבאת צפרים ויום שביעי עולה לו מן המנין כדכתיב וקדש את ראשו ביום ההוא יצא ונכנס עולין לו מן המנין ומתרץ בגמרא יצא הזה ושנה וטבל אע"פ שנכנס בו ביום עולה לו מן המנין פי' על שביעי שלו קאמר ובתרה תנינן מי שנזר נזירות מרובה וכו' וחד טעמא נינהו משום דארץ העמים כבית הקברות דמיא שהרי גזרו על גושה שיטמא כגוש הבא מבית הפרס מיהא בהא פליגי בית שמאי סברי כי קנסינן ליה בטומאת ארץ העמים לסתור את נזירותו הני מילי בסתם נזירות דהיינו שלשים יום אבל בכל הנזירות שנזר לא קנסינן ליה הואיל ואינו טמא אלא מטומאה דרבנן וב"ה סברי בכל נזירותיו קנסינן ליה מיהו ההוא דנזיר בבית הקברות מדינא דאורייתא נמי לא סליק ליה מידי שהרי הוא צריך לנהוג נזירותו בטהרה:

מי שהיו שתי כתות עדים מעידות אותו וכו' עיקרה במסכת נזיר [פרק] מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחת:

משנה יב

עיקרה באהלות פרק אחד עשר סגוס עבה וכופה עבה אין מביאין את הטומאה עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח היה אדם נתון שם בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה וב"ה אומרים אדם חלול הוא וכו' לפי זה הענין כך פירושו היה אדם נתון על כזית מן המת תחת הארובה שבבית והטומאה רצוצה תחתיו שאין חלל טפח ב"ש אומרים אין מביא את הטומאה בהמשכה לפי שאין זה אהל עד שיהא שם חלל טפח (וכן מחקו מהריעב"ק) ובית שמאי אומרים אין מביא את הטומאה) בינו לבין הטומאה והרי הוא כסגוס עבה וכופה עבה וב"ה סברי אדם חלול הוא והרי הוא כשני קליפין זו ע"ג זו שאם העליונה גבוהה מן הארץ טפח אע"פ שהתחתונה ממלאת את החלל מביאה את הטומאה וכן האדם הרי יש בו שני צדדין ואויר בני מעיו באמצע אע"פ שהבני מעיים שלו ממלאים את החלל הצד העליון מביא את הטומאה. הנה השלמנו כל הדברים השנויין כאן מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל. ובירושלמי בגמ' דנזיר ובתוספתא דעדיות [פ"ב] גרס שהם כ"ד דברים והאי שמדיר את בנו ממנינא דפלוגתא היא וב"ש לקולא דקא סברי אינו מדיר ומסתברא דהכי הוא מנינא. ביצה שנולדה. שאור בכזית. השוחט חיה ועוף. הבקר לעניים. כל עמרי השדה. העומר שהוא סמוך. כרם רבעי אין לו חומש. יש לו פרט. חבית של זיתים. הסך שמן טהור. אם היה שמן [טמא]. האשה מתקדשת. פוטר אדם אשתו. המגרש את אשתו ולנה עמו. ב"ש מתירין את הצרות היא וכל חברהא חדא היא. ג' אחים. המדיר את אשתו. המפלת לאור שמנים ואחד. סדין בציצית. כלכלת שבת. מי שנזר נזירות הרבה. מי שהיו כתות עדים. אדם שהוא נתון תחת הסדק. הרי כאן כ"ג והאיש המדיר את בנו כ"ד. ובכתובות פרק האשה שנתארמלה וכו' מקשו לה בגמרא דבני מערבא ולמה לא תנינא מקולי ב"ש וחומרי ב"ה ותירץ לא אתנינא מתני' אלא [דבר] שהוא קל משני צדדין וחומר משני צדדין אבל הכא חומר מצד אחד וקל מצד אחד כלומר קולא הוא אצל האשה וחומר הוא אצל הבעל וכולה מילתא כדאיתא התם:

פרק ה

משנה א

עיקרה במנחות פרק המנחות והנסכים והתם מפרש אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית כלומר וכיון שהוא קרוש דומה לבשר

וגזרו עליו משום כזית נבלה וכוליה פרקין דלעיל והאי פירקא נמי לא שנו במסכת עדיות אלא מפני ארבעה דברים שהעיד (רבי) עקביא בן מהללאל ואחד מהם דם הירוק שהוא מוסיף [על] ב"ש וב"ה במראה דמים. אי נמי משום דם נבילות דר' יהודה תני לה לחומרא ובפרק בתרא דעדיות חלקו עליו חביריו דתנן העיד ר' יהושע בן בתירא על דם נבילות שהוא דם טהור. ונראה לי כי התנאים שנזכרו בזה הפרק לקולי ב"ש ולחומרי ב"ה כולם מוסיפים הם על הפרק הראשון ששנו בפ"ד כי התנא ששנה הפרק ההוא סבירא ליה [צ"ל בהנך] כהנך דהאי פירקא דבית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא מיהו אף על גב דהנך דיחידאי נינהו הנהו דמשכחנא בהו סתמא דמתניתין הלכתא נינהו:

ביצת הנבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת כדברי ב"ש וב"ה אוסרין. אי קשיא לך הא דתניא השוחט את התרנגולת ונמצאו בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אלמא לאו כגופה דמו לא קשיא דהתם בשר עוף בחלב דרבנן הוא וכיון דהוו ביצים לא גזרו עליהם משום תורת בשר אבל נבילה איסורא דאורייתא הוא:

ומודים בביצת טריפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור מתריץ לה במסכת חולין מפני שנגמרה באיסור אבל גדלה ליכא למימר דטריפה אינה יולדת: דם נכרית ודם טהרה של מצורעת בית שמאי מטהרין ובית הלל אומרים כרוקה וכמימי רגליה כלומר מטמאה לח אבל לא יבש כתורת רוקו של זב אבל אינו מטמא יבש כתורת דם הנדה. ובמסכת נדה פרק בנות כותים איתא להא מתניתא והתם מפרש טעמייהו:

אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה וב"ה אומרים אין אוכלין אלא בטובה. עיקרה במסכת שביעית פ' ד' ואיתא לפלוגתא דר' יהודה ורבנן התם ונראה לי טעמייהו דב"ה משום דגזרי שביעית אטו שאר [שני] שבוע כדי שלא יהא אדם רגיל לכנס בשדה חבירו ובגנתו ובפרדסו שלא מדעתו אבל מן [התורה] ודאי מותר דכתיב ובשנה השביעית תשמטנה ותניא במכילתא מגיד שהוא פורץ בה פרצות. אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם:

החמת ב"ש אומרים צרורה עומדת וב"ה אומרים אע"פ שאינה צרורה. שנינו במסכת כלים פרק כ"ו [מ"ד] כל החמתות צרורות טהורות חוץ משל ערביים ר"מ אומר צרור שעה טהורה ר' יוסי אומר כל החמתות צרורות טהורות פי' עד שיתפור. ותניא בתוספ' דכלים (ב"מ פי"א) החמת בית שמאי אומרים מלאה ועומדת ובה"א מלאה וצרורה ר' יוסי (ור' יהודה אומרים) [ברבי יהודה אומר] חלוף הדברים. מכל זה לא מצינו מטמא אותה בשאינה צרורה. מעתה יש לנו לפרש משנה דעדיות דב"ש סברי בעינן צרורה עומדת כר"מ דאמר צרור עולם טמאות וב"ה סברי אע"פ שאינה צרורה כלומר אע"פ

שאינה צרורה עומדת אלא אפי' צרור שעה טמאה וכולהו תנאי בכלים דלא כר' יהודה דאיהו ס"ל ב"ה לקולא ומתרוייהו שמעינן דבעינן שתהא נפוחה אלא מר סבירא ליה בעינן נפוחה בצרורה ועומדת ומר ס"ל נפוחה בצרור שעה ותנא קמא דברייתא הוא ר' יהודה דעדיות: קא חשיב דם נכרית ודם טהרה של מצורעת בתרתי. ובתוספתא דעדיות (פ"ב) לא קתני אלא ה' וקא חשיב להנך תרתי בחדא:

משנה ב

עיקרה במסכת חולין פרק כל הבשר (דף קד:):

תורמין זיתים על השמן וענבים על היין דברי ב"ש וב"ה אומרים אין תורמין עיקרה במסכת תרומה פרק ראשון ומסיים בה הכי ומודים שאם תרם שחייב לתרום שניה נראה דהאי מודים אבית הלל קאי מיהו אע"ג דצריך לתרום שניה תרומה הראשונה תרומה ומדמעת כדאמר בעלמא ויחזור ויתרום ומפרש בגמ' דבני מערבא בתרומה פרק ראשון א"ר מנא לית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים וכן היא שנויה בתוספתא דתרומות אבל זיתים על שמן וענבים על היין בין לב"ש בין לב"ה ואפילו לרבי מאיר דמקל מדר' יוסי בכל אלה אין תרומה ולר' יוסי אליבא דב"ה אם תרם אין תרומתו תרומה והכי איתא במסכת תרומות פרק ראשון ומפרש טעמא בגמרא ר' אילא בשם ר' יוחנן מפני גזל השבט כלומר כי הזיתים פסולת הרבה יוצא מהם והוא תורם מדת זיתים כמדת שמן ואפי' ירבה במדת הזיתים שמא יטעה ולא יוסיף כמדת השמן ר' חנינא אומר מפני הטורח ומוקי לה כר' יוסי דהוא מחמיר בגזל השבט אבל לר' מאיר אפילו זיתים על השמן לכתחילה אין תורמין אבל אם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום שניה כאותה ששנינו במשנה תרומה פרק ראשון בסוף הפרק אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על שנגמרה מלאכתו וכו' ואם תרם תרומתו תרומה ומוקים לה כרבי מאיר הלכך אפילו שמן על זיתים נמי לכתחילה אינו תורם אלא [בין] שמן על זיתים ובין זיתים על השמן לר' מאיר תרומתו תרומה והכי תני לה בתוספתא ובירושלמי:

הזורע ארבע אמות שבכרם. פירוש הזורע בתוך ד' אמות לכרם בש"א קדש שורה אחת וב"ה אומרים שתי שורות. עיקרה בכלאים פרק ד' הנוטע שורה אחת של חמש גפנים ב"ש אומרים כרם וב"ה אומרים אינו כרם עד שיהו שתי שורות לפיכך הזורע ד' אמות שבכרם ב"ש אומרים קדש שורה אחת וב"ה אומרים שתי שורות פירוש התורה אמרה לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה ותבואת הכרם וכיון דסברי ב"ש כי חמש גפנים שעומדות בשורה אחת הם כרם אע"פ שאינן שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב הלכך

לא קדש אלא שורה אחת כי הוא כרם וכן כל שורה ושורה כרם בפני עצמה וכרם אחת אמרה תורה שתאסר ולא שתי כרמים וב"ה סברי כל שתי שורות הוו כרם אבל שורה אחת לא הלכך קדש שתי שורות:

המעיסה ב"ש פוטרין. פירוש מן החלה וב"ה מחייבין עיקרה במסכת חלה פ' ראשון ומסיים בה החליטה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין ומפרש בגמרא דבני מערבא איזו היא המעיסה נותן חמין לתוך קמח החליטה קמח לתוך חמין איתא נמי נחלטה כל צרכה ב"ש מחייבין לא נחלטה כל צרכה ב"ש פוטרין ר' יוסי בשם ר' חזקיה שני תלמידים שנו אותה נראה מן הענין הזה כי המעיסה והחליטה תחילתן חלוט ברותחין וסופן נאפו בתנור ומשו"ה מתמה על דברי ב"ש דקא סברי תתאה גבר הלכך החליטה שהיא קמח לתוך חמין נחלטה כל צרכה ברותחין ואפ"ה כשהוא חוזר ואופה אותה בתנור קרי לחם והמעיסה שהיא חמין לתוך קמח שלא נחלטה כל צרכה כי הדר אפי לה בתנור פטרי ב"ש ומתרץ שני תלמידים שנו אותה כלומר תברא מי ששנה זו לא שנה זו ואיתא להא מילתא פרק כל שעה אלא שהוא מפרש בגמרא דילן המעיסה והחליטה בהפך ובמקום החליטה נאמרה לעיסה והזכירו כאן מגלושין במקום חמין ויש שגורסין מוגלשין. ונראה לי על שם שמקריחין ומשירין את השער מן הראש כשמרתיחין אותו בהם על כן נקראו המים שהם חמים הרבה מוגלשין והוא משרש גבח שמתרגמינן אותו גלוש הוא לפי שהוא קרח מלפניו וכן שגלשו מהר גלעד שנקרחו:

מטבילין בהר דלית דברי ב"ש ובה"א אין מטבילין. עיקרה של זו במקואות פרק ה' ב"ש אומרים שמטבילין בהר דלית וב"ה אומרים אין מטבילין ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם וכלים שגדר בהם לא הוטבלו. ותניא בתוספתא מקואות איזהו [הר] דלית מי גשמים הבאים מן מדרון רואין אותם אם מתחלתן ועד סופן צרוף ארבעים סאה מטבילין ואם לאו אין מטבילין דברי בית שמאי וב"ה אומרים אין מטבילין בהם עד שיהיה לפניו עגול ארבעים פירוש הר דלית כגון הר היושב על הבקעה ומי גשמים יורדים מן ההר אל הבקעה ושם הם מתקבצים כמו במקום ב"ש סברי מטבילין במים היורדים בשיפוע ההר וסופם מחובר אל מי הבקעה שברגליו ואע"פ שאין בתחתית ההר מקוה הראוי לטבילה מפני שהמים היורדים מתפשטים לכאן ולכאן ואין בכנוסן מ' סאה ואפ"ה מטבילין בהם מפני שהם כמו גל שנתלש ראשו אחד מן הים ובו מ' סאה ונפל על האדם שהוא טהור אע"פ שבנפילתן עדיין לא נחו המים וב"ה סברי לא דמו לגל שנתלש כי הגל שנתלש משוך במקום האשבורן ובא ממקום טהרה וסופו נופל במקום אשבורן אבל זה סופו למקום אשבורן וראשו מן ההר שהוא שופך למדרון ומשו"ה בעינן שיהיה ברגל הזוחלים

ההם עגול מ' סאה שהוא מקום הראוי לטבילה והוא שיש באותו מ' סאה ורואין את העליונים כאילו הם למטה ואתיא כמאן דאמר גוד אסיק במסכת חגיגה. ומודים שהוא גודר כלומר עושה גדר של כלים בפני המים ואע"פ שהמים יורדים בין כלי לכלי אין בכך כלום שאילו מקוה הנקוה במקומות הרבה אם נשארו בו ארבעים סאה מטבילין בו מכל מקום כלים שגדר בהם לא הוטבלו מפני שהצד החיצון שלהן לא טביל במקום אשבורן: גר שנתגייר ערב פסח וכו' עיקרה בפסחים פרק האשה:

משנה ג

אינו מטמא את הידים. פירוש מפני שהיא חכמתו של שלמה:

מי חטאת שעשו מצותן ב"ש מטהרין וכו' פירוש שכבר הוזה על האדם ואותה הזאה עצמה נגעה באדם או בכלים. ובתוספתא דפרה פרק בתרא וכן היה רבן גמליאל אומר למזה פרוש לאחוריך שמא תטמא אמרו לו והלא מחלקין היו לפניו חולין של רבים דורסין ולא נמנעין מפני מי חטאת שעשו מצותן אינן מטמאין. פירוש חולין של רבים מקום שמזין שם על כל הטמאים:

הקצח ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין וכן למעשרות. כך היא שנויה במסכת עוקצין. קצח פי' בערוך ניל"א בלע"ז ואין דעתי מיושבת עליו לפי שלא ראיתי מימי אדם שזרעה בכוונה וכתיב (ישעיהו כ"ח:כ"ה) והפיץ קצח וכמון יזרוק ואני שמעתי כי הוא אל קרובייא והוא אלכמון אלא שהכמון ארוך ממנו מעט והיינו דכתיב והפיץ קצח וכמון יזרוק וכתיב (שם) כי לא בחרוץ יודש קצח וגו' כי במטה יחבט קצח וכמון בשבט ופליגי בה ב"ש וב"ה אי הוי אוכל או לא כי הריח שלו קשה כדתניא בברכות פרק כיצד (דף מ.) הישן למזרח גרנו דמו בראשו ואכילתו קשה כדתניא ברישא דברייתא קצח אחד משששים מסמני המות אלא שהטעם יפה ללב דאר"ח הרגיל בקצח אינו בא לחולי הלב ומוקמינן לה התם בטעמא בלחוד ב"ש סברי כיון דהוא גופיה לאו בר אכילה הוא אינו אוכל ואינו מטמא טומאת אוכלין ואינו חייב במעשרות. וב"ה סברי כיון שהטעם שלו יפה ללב הוי אוכל לטומאה ולמעשרות:

משנה ד

פי' טבלה בין ימי טומאה לימי טהרה ואיתא במסכת נדה פרק בנות כותים:

משנה ה

עיקרה ביבמות פרק ד' אחים:

משנה ו

כדקא אזיל ומפרש. הוא היה מטמא שער הפקודה. עיקרה במסכת נגעים פ"ה איזהו שער פקודה מי שהיתה בו בהרת ובו שער לבן והלכה הבהרת והניחה שער לבן במקומו וחזרה עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרים עקביא סבר כיון שמתחילה הפכתו הבהרת לאותו שער לבן ונעשה כבר סימן טומאה הרי הוא סימן טומאה לעולם ואפי' היא בהרת חדשה שבהרת הזו לא הפכתו מכל מקום הרי הוא טמא מוחלט באותו שער לבן שנשאר בה מן הבהרת הראשונה דהא קרינא בה והיא הפכה שער לבן דהפכתו הבהרת ורבנן סברי בעינן שתהפכנו אותו הבהרת שהוא טמא ממנה א"נ דקא סבר עקביא כיון ששער לבן עומד במקומו עדיין לא נרפא הנגע מעיקרא וכמי שלא הלכה הבהרת דמי ומן החולי הראשון הוא שהרי רגלים לדבר וזה עיקר:

דם הירוק איתא במס' נדה פ' כל היד:

הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו וחכמים אוסרין. עיקרה בבכורות פרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים והתם מפרש שכבר התירו מומחה ואח"כ תלש ממנו שער או שנשר רבנן סברי אע"פ שהכל מותר שהרי הוא מותר לשוחטו וליהנות מעורו ומצמרו אפי' הכי גזרינן דלמא אתי לשהויי להההוא בכור לצורך גזותיו ומחיים ודאי אסור לגוז אותו ולעבוד בו א"נ שהתורה אמרה לפני ה' תאכלנו שנה בשנה שאינו רשאי לשהותו יותר משנה בין תם בין בעל מום והכי איתא בבכורות בהא שמא ישהא אותו לגדל צמרו לצורך גזותיו ועקביא סבר לא גזרינן הלכך הכל מותר אבל היכא דמת דברי הכל אסור דבשחטו הוא דשרי עקביא דקסבר מיגו דאהני התם חכם לעורו ובשרו וצמרו לאחר שחיטה אהני נמי לצמרו ואף על פי שנתלש ממנו מחיים [צ"ל ובמת. יעב"ץ] (נמי) לא אהני וסתמא כר' יהודה ור' יוסי פליג עלה דאמר אפי' במת נמי שרי עקביא דכיון דהתירו מומחה הכל מותר אבל בשחטו דברי הכל מותר:

הוא היה אומר אין משקין את הגיורת ואת המשוחררת וכו'. מפיק בסיפרי מכי תשטה אשתו דומה שכך הוא דורש עכשיו שהיא שוטה תחתיו ולא שכבר שטתה כל ימיה כלומר מאחר שהוא יודע בה שהיא למודה לזנות כבר נכנס בה על דעת כן ואין ראוי לומר בו ועבר עליו רוח קנאה ורבנן סברי אשה תחת אישה מכל מקום. ובסוטה ירושלמי תמן תנינן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת וכו' במה אנן קיימין אם בגר שנשא בת ישראל כבר כתיב בני ישראל ולא גרים אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב והביא האיש את אשתו אלא אנן קיימין בגר שנשא גיורת מה טעמא דעקביא בני ישראל ולא גריס מה טעמייהו דרבנן ואמרת אליהם לרבות כל האמור בפרשה ומה אמור בפרשה

ושכב איש אותה איש ששכיבתו אוסרתה בעלה מקנא לה ומשקה. ותמיהא לי טובא לרבנן מאי שנא מעובד כוכבים שנשא בת ישראל ואיכא למימר משום דרבויא גופיה משמע שיהו שניהם שוים דכתיב אליהם מיהו גר [שנשא] בת ישראל ממעטינן ליה מבני ישראל:

דוגמא השקוה כלומר דוגמא דידהו מפני שהם היו גרים רצו להחזיק את הגיורת בכל דיני ישראל. ויש מפרשים שלא כתבו לה מגלת סוטה ומחקו לה אלא בעלמא כתבו לה ומחקו והשקוה כדי להחקירה שתודה:

ונדוהו כי חשד אותם לעשות שלא כדין לפי שאין עושין כן שמא יוציאו לעז על מי המרים לומר שאינם בודקים:

משנה ז

אני שמעתי מפי המרובים והם שמעו מפי המרובים נראה כי הראשונים [נחלקו] על אלו ארבע דברים והיו מחצה למחצה הוא שמע מן המחצה האחד והם שמעו מן המחצה האחר והוא עומד בשמועתו והם עמדו בשמועתן אי נמי עקביא היה אומר כי אותן ששמע מפיהם היה הרוב וחבריו אמרו כי האחרים שכנגדם הם היו הרוב:

פרק ו

משנה א

עיקרן ביבמות הראשונה פרק בית שמאי (דף קט.) והשניה פרק האחרון (דף קכב.):

ושנסקל תרנגול בירושלים על שהרגאת הנפש. פירוש אע"ג דכתיב כי יגח שור איש ילפינן שור שור משבת ואיתא בבבא קמא פרק שור שנגח את הפרה (דף נד:):

ועל היין בן ארבעים יום שנתנסך ע"ג המזבח. אע"פ שלא נקרא תוסס אלא עד שלשה ימים מ"מ לענין נסוך בעינן נסך שכר יין המשכר ובן ארבעים יום כבר הוא משכר:

ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא בברכות פרק תפלת השחר (דף כו.) ונ"ל האי עדות דתמיד מפי שמועה העיד ולא מפי מעשה שאם ראה תמיד שקרב בארבע שעות מאי סהדותיה דלמא כי אשתהי נמי לחמש שעות או לשש שעות הם הכי מקרבי ליה:

משנה ב

פירוש אבר מן המת שיש עליו בשר כראוי דהיינו כדי לעלות בו ארוכה מטמא באהל ואע"פ שאין עליו כזית בשר והכי איתא במשנת כלים ואהלות:

שר"א אומר לא אמרו אלא אבר מן החי פי' והוא שיש עליו בשר כראוי:

אמרו והלא קל וחומר וכו' פשוטה היא.
ד"א מרובה טומאת החיים מטומאת המתים שהחי עושה משכב ומושב וכו' פי' כשהוא זב ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין פי' מדף טומאה קלה כדכתיב קול עלה נדף כי עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ואיתא בתורת כהנים ובמסכת נדה מה שאין המת מטמא:

משנה ג

ר' אליעזר מטמא פירוש מטמא באהל:
ור' נחוניא מטהר מלטמא באהל:
עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי ר' נחוניא מטמא פי' במגע ומשא. ור' אליעזר ור' יהושע מטהרין לגמרי:
אמרו לו לר' אליעזר מה ראית לטמא כזית בשר הפורש מאבר מן החי וכו' אמרו לו אם טמאת כזית בשר הפורש מן המת שכן טמאת עצם כשעורה הפורש ממנו תטמא כזית בשר הפורש מן החי שכן טהרת עצם כשעורה הפורש ממנו פירוש מדנפשיה קא מקשו ליה כלומר הרי לגבי עצם כשעורה אין אתה עושה אבר מן החי כמת שלם ולגבי כזית בשר הפורש ממנו אתה עושה אותו כמת שלם:
אמרו לר' נחמיה מה ראית לטמא עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי וכו' דברים פשוטים הם:
אמרו לר' אליעזר מה ראית לחלק מדותיך או טמא בשניהם או טהר בשניהם. פי' בכזית בשר הפורש מאבר מן החי ובעצם כשעורה הפורש ממנו וכבר הקשו עליו מה ראה לטמא כזית בשר הפורש מן האבר והשיב להם והם השיבו לו על תשובתו מאחר שאין אתה משוה עצם כשעורה למת שלם גם לא תשוה כזית למת שלם ואח"כ אמרו לו מאחר שאתה למד כזית בשר מן המת שלם כמו כן תלמד עצם כשעורה מן המת שלם ויהיה טמא בשניהם ואמר להם מרובה טומאת בשר מטומאת העצמות וכו':
ד"א אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא (וכו') במגע ומשא ואהל חסר הבשר טמא חסר העצם טהור פי' אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי מטמא לגמרי חסר הבשר אע"פ שאינו מטמא באהל מטמא במגע ומשא חסר העצם טהור לגמרי ואע"פ שיש בו שיעור כשעורה ובזה כשעורה שניהם טהורים ר' אליעזר לטעמיה דאמר עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי טהור לגמרי:
אמרו לו לרבי נחוניא מה ראית לחלק מדותיך וכו' פשוטים הם:

ואבר הפורש ממנו והוא כברייתו טמא פירוש [והוא כצ"ל יעב"ק] (טמא) כברייתו שיש עליו בשר כראוי לו:

רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין [בהם [צ"ל רובע. יעב"ק] רוב] טמאין אף באהל: **אמרו לו לר' יהושע מה ראית לטהר בשניהם**. כלומר למה לא תלמד מה שפירש מאבר מן החי ממה שפורש ממת שלם והלא אבר מן החי כמת שלם לכל דבר אמר להם אם אמרתם במת שלם שיש בו רוב ורובע ורקב פי' רוב בנינו ורוב מנינו מטמאין באהל אף על פי שאין עליהם בשר כלל ורובע קב של עצמות מטמא באהל ומלא תרווד רקב מטמא באהל תאמרו בחי שאין בו אחת מכל אלו הלכך אין לנו להשוות בשר הפורש מאבר מן החי ועצם כשעורה הפורש ממנו למה שפורש מן המת:

פרק ז

משנה א

עיקרה בבכורות פרק קמא והתם מפרש טעמיה דרבי אליעזר דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הוקשו זה לזה ובפדיון הבן כתיב פדה תפדה אפי' כמה פעמים ורבנן סברי אך חלק כלומר חלק בכור אדם מבכור בהמה טמאה והא דקתני פדיון פטר חמור שמת דוקא שמת ביד ישראל עד שלא מסרו ליד כהן אבל מסרו ליד כהן דברי הכל אין לכהן כלום:

משנה ב

מפרש בתרומות בגמ' דבני מערבא פ' י"א מהו טהור טהור מלהכשיר הא לטמא אפי' כל שהוא טמא נראה לי הא דאמר לטמא אפי' כל שהוא טמא הכי קאמר הא לאסור אפילו כל שהוא אסור ואוסר כעין שאמרו בדג טמא שהציר שלו אוסר רביעית בסאתים ומשנה הראשונה היו אומרים שאין צירן אסור כלל דזיעה הוא וזיעת חגבים לית בהו משאש ופרשא בעלמא הוא ובא הוא והעיד שאין בו קולא אלא לענין הוכשרה משום דלא חשיב אבל לאיסורו אוסר בכל שהוא דלא טהור ומותר אבל לענין טומאה הא קיי"ל ציר לאו בר קבולי טומאה בבכורות פ' שלישי (כב.) אמר ריש לקיש משום ר' יהודה נשיאה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור מה נפשך אי רובא מיא הוא קא עביד ליה השקה ואי רובא ציר [נינהו] ציר לאו בר קבולי טומאה הוא מאי איכא משום מעוטא דמיא הא בטלי להו ברובא ומשום הכי איבעי ליה לפרושי דהאי לטמא אפי' כל שהוא טמא דקאמר לאו טומאה ממש היא אלא לאסור כדפרישית. ובסוף המסכתא חדשתי בפי' זאת הפסקא והוא טוב מזה:

משנה ג

עיקרה במקואות פרק חמישי הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה:

העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו וכו'. פירוש הזוחלין כמעיין אותן המים הנמשכים חוץ מן המעיין הרי הן כגופו של מעיין לכל דבר ואפי' לקדש בהן מי חטאת והנוטפין דהיינו מי גשמים אע"פ שיש שם אגם והם מושכין והולכין הרי הן כמקוה ופסולין למי חטאת ובא רבי צדוק והעיד על זוחלין מהמעין שרבו על הנוטפין שהם כשרים. פירוש ואפילו למי חטאת שאם לא רבו הזוחלין על הנוטפין כשרים הם להטביל בהם בכל שהן אבל לזבין ומצורעים ולקדש מי חטאת מיהא פסולין עד שירבו הזוחלין על הנוטפין דתנן במקוואות פרק קמא למעלה מהם מעיין שמימיו מועטים שרבו עליו מים שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא למעלה מהם מים מוכים שהן מטהרין בזוחלין למעלה מהם מים חיים שהם טבילה לזבים והזיה למצורעים [ולקדש בהן מי] חטאת פירוש מוכים כדתנן במס' פרה פרק [ח'] מים המוכין פסולין אלו הן המוכים [המלוחין] והפושרין ותנן בההוא פירקא מי קרמיון ומי פיגא פסולין מפני שהם תערובת אלו הן [מי] תערובת אחד כשר ואחד פסול ונתקרבו שניהם כשרים ור' יהודה פוסלם שמעינן נמי מהכא דלמי חטאת בעינן רובא דכשרים והא דרבי צדוק נמי למי חטאת קאמר כדפרישית ומשום הכי בעינן רובא זוחלין:

משנה ד

פירוש לענין קדוש מי חטאת קאמר שאם העביר את המים מן המעיין לחבית על עלי קנים ועל עלי אגוזים שהם כשרים כאילו הלכו על הקרקע מה טעם לפי שאינן אוכל ואין מקבלים טומאה אבל אם העבירן על ירקות שהן מקבלות טומאה פסולים דתנן במסכת פרה פרק ששי נתן ידו או רגלו על הירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים עלי קנים ועלי אגוזים כשרים זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול ושאינו מקבל טומאה כשר ובזבחים פרק שני מייתי לה מתניתא ומפרש טעמא דכתיב אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור הויתן על ידי טהרה תהא וכמו שאמרנו לקדש מי חטאת שאם העביר את מי המעיין לחבית דרך ירקות שהן פסולין כן הדין לזבים ולמצורעים שאם ערב הזוחלין עם הנוטפין דרך דבר המקבל טומאה אע"פ שאינו עושה שאובה פוסל לזבים ולמצורעים לדעת רבי יוסי דתנן במקוואות פרק חמישי העיד רבי צדוק על הזוחלים וכו' ונוטפים שעשאם זוחלים סומך אפילו מקל אפילו קנה ואפילו זב ואפילו זבה יורד וטובל דברי רבי יהודה פירוש סומך מערב כלומר מערב אותם דרך מקל או דרך קנה וכשרים אף

לזבים לפי שאינן כלים לעשות שאובים רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין (כולי) [בו] פירוש כי הקנה והמקל אם ייחדן לסמוך עליהם טמאים מדרס:

משנה ה

עיקרה במסכת פרה פרק עשירי קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גביו רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים פירוש קלל כמו שפופרת של חרס או של אבן של חרס אינו מטמא מגבו של אבן אינו מטמא כלל ואפי' הכי אם נתנו על גביו טמא האפר מכרש טעמא בספרי ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח במקום טהור שיהא מקומו טהור מכאן אמר ר' אליעזר הקפר ברבי קלל של חטאת שהוא מוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת טמא שנאמר אל מקום טהור ואין זה מקום טהור. וכן אם נתנו על גבי שרץ אין מקומו טהור אבל כשיגיע בו מן הציר הרי מקומו טהור והוא אינו מקבל טומאה והא דאצריכי לפרושי בקלל שנגע בשרץ טהור דמשום דלאו מקבל טומאה הוא לאו לרבי אליעזר אצטריכי לפרושי אלא לדעת רבנן דאילו רבי אליעזר אפילו מי חטאת שנטמאו סבירא ליה שהן טהורין דתניא רבי אליעזר אומר מי חטאת שנטמאו מטהרים שהרי נדה מזין עליה וטהורה ומייתי לה להא ברייתא בזבחים פרק דם חטאת (דף צג.) והתם מפרש טעמיה מיהו בספרי דוקני רבי אלעזר קתני להההיא ברייתא ולאו ר' אליעזר תדע דאמרינן התם דסבירא ליה לר' אלעזר הזאה צריכה שיעור ואילו ר' אליעזר הזאה אינה צריכה שיעור סבירא ליה והכי איתא בפרק כל הזבחים שנתערבו (דף פ.) אלא ר' אליעזר קתני לה וכן עיקר הלכך בין לרבנן בין לר' אליעזר אם היה כלי הראוי לקבל טומאה ונגע בשרץ טמא ופסול למי חטאת וקלל היינו טעמא משום דלא מקבל טומאה כדפרישית ומסתברא דלהכי אקרי קלל לשון קליל ולא כדברי הערוך שמביא בערך קלתה תרגום וכדה על שכמה:

העיד ר' פפייס על נזיר שנזר שתי נזירות וכו'. עיקרה במסכת נזיר פרק מי שאמר הריני נזיר וטעם הנזירות שהוא ל' יום מפורש פ"ק דנזיר רב מתנה אמר קדוש יהיה יהיה בגמטריא ל' הוו ומשום הכי סתם נזירות שלשים יום וכי אמר הריני נזיר מגלח יום שלשים וא' דלכתחלה שלשים יום שלמים בסופן בעינן ואם גלח יום שלשים יצא דמקצת היום ככולו ומי שנזר שתי נזירות לכתחלה מגלח את הראשונה יום שלשים וא' והשניה יום ששים וא' שהן שלשים יום שלמים בסופן בכל אחת ואחת ואם גלח את הראשונה יום שלשים מכל מקום השניה צריך לגלח יום ששים שהוא יום שלשים ואחד לשניה למנין תגלחתו דהא אמרינן דלכתחלה שלשים יום שלמין בסופן בעינן ובהדי יום תגלחתו הוא שלשים יום ואם גלח השניה כמו כן יום ששים חסר אחד יצא ואשמעינן

ר' פפייס תרתי מקצת היום ככולו אפי' בסופן ויום שלשים עולה לו לכאן ולכאן מהו דתימא אע"ג דמקצת היום ככולו בין בתחלה בין בסוף מיהו חד יומא לתרתי נזירות לא סליק קמ"ל:

משנה ו

עיקרה בתמורה פרק אלו קדשים (דף יח.) והתם מפרש טעמייהו והא לא יקרב דקאמר ר' אליעזר לא יקרב כלל קאמר קסבר למיתה אזיל דקנסי ליה משום גזירה שמא יגדל מהם עדרים לוולדותיהם:

משנה ז

ויש שגורסין ערוכות מכ"מ חד פי' אית להו כמו ששנינו (פסחים מח:) אחת לשה ואחת עורכת והם נסרין חלקות ומשופות מוכנות לעריכת הבצק. ואע"פ שהן פשוטי כלי עץ מדרבנן מקבלין טומאה ודוקא של נחתומין שהם מיוחדות לעריכה אבל של בעלי בתים לא והכי איתא במסכת כלים פ' ט"ו ומפרש בתוספתא מפני מה אמרו ארובות של נחתומין טמאות מפני שהן מיוחדות לכלים ושל בעלי בתים טהורות עד שיחזירם לכלי ואית דגרסי עד שייחדום לכלי שאע"פ שהם משופות שמא לצורך תיבה שפה אותם:

והם העידו על תנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא שהוא טמא שר' אליעזר מטהר. עיקרה בכלים פ' ה' והכי איתא התם תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה לו למודים נותנן עליו והוא טהור נטמא סלק את הלמודים טהור החזירן לו טהור מרחו בטיט מקבל טומאה ואינו צריך להסיקו שכבר הוסק חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר וכו' פירוש תנור שבא מחותך וכו' כלומר מחותך לארכו מלמעלה למטה ועשה לו למודים כמו עמודים שעשה לו סביב סביב כמו עבותות של טיט בהיקפו כדי שיחברוהו ולא יניחוהו להפרד ואותן עמודים נתנן עליו כשהוא טהור כלומר שעדיין [לא] הוסק ואלו הלמודים מחברות אותו ועושות אותו כלי לקבל טומאה אם נטמא אח"כ וסלק את הלמודים טהור שהרי הוא כמי שנשבר שהלמודים היו עושות אותו כלי ואפי' החזירן לו טהור כי מאחר שהוסק ונתפרד שוב אין הלמודים מועילות בו כלום אלא [אם] מרחו בטיט עם הלמודים אז הם מועילות לחברו ולעשותו כלי זהו כשבא מחותך מלמעלה למטה שהוא צריך למודים אבל אם חתכו חוליות כמו חוליות הבור שהחוליות הן כמו עטרות עגולות אם לא נתן ביניהם חול בודאי בלא למודים ובלא שום דבר הרי הוא טמא כי הוא מתחבר יפה מפני שכל חוליא כבדה נופלת על שלמטה הימנה אבל כשנתן חול בין החוליות החול אינו מניח אותו להתחבר יפה ועל

כן היה ר' אליעזר מטהרו אע"פ שהוסק. וחכמים מטמאים קסברי רבנן אין החול מונע אותם לחבר:

הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים פירוש בתחילה היו אומרים עד הפורים מפני שמפורים ואילך דורשין בהלכות הפסח ואי מעברין שתא אתי לזלזולי בחמץ בפסח והם העידו שמעברין אותה כל אדר אבל משנכנס ניסן לא ואפילו ביום שלשים של אדר נמי לא הואיל וראוי לקובעו ניסן דכתיב החדש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן ולעולם אין מעברין אלא אדר ומפרש טעמא במכילתא ר' יוחנן אומר שמור את חדש האביב בחדש הסמוך לאביב אתה מעבר ואי זה זה אדר:

והם העידו שמעברין את השנה על תנאי כולו איתא בסנהדרין פ"ק:

משנה ח

פי' היורה של מתכת ואינה מטמאה מאויר ומוסף יורה עטרה של טיט שעושין על שפת היורה של שולקי זיתים הפרוצים והיא מחוברת בבית הכירים שלה וכדי שלא תעלה הרתיחה ותצא לחוץ מוסיפין על שפת היורה עטרה של טיט אותה העטרה הרי היא כמו תנור של חרס נמי מטמאה מאוירה אבל של צבעים לא מפני כי של שולקי זיתים היא צורך גדול ליורה יותר משל צבעים מפני הרתיחה שהיא עולה עם הזיתים ואם לא היתה אותה העטרה היה הכל יוצא לחוץ אבל של צבעים אינו יכול לצאת לחוץ כי הצמר או הפשתן שהם צבועים בה הם עולים למעלה ומגינין על המים שלא תעלה רתיחתן ותצא לחוץ ובתחלה היו אומרים בחלוף מפני כי הצבעים חסים על מי הצבע שלא יתפזרו א) יותר מדאי ואין שולקי. כצ"ל. יעב"ץ ויותר (ממה) שאין שולקי הזיתים מקפידים על שליקתן שאין למים צורך אלא מעט וכשבא מנחם בן סגנאי שהיה צבע והיה בקי בענין וראה שהצמר והפשתן עולין למעלה ואין מניחין למים להתפזר קבלו ממנו עדותו והכי איתא [לפנינו ליתא] בתוספתא דעדיות ובתוספתא דכלים [ב"ק פ"ד] מפני מה אמרו מוסף תנור של נחתומין טמא מפני שהוא סומך עליו שפוד של צלי ר' יהודה אומר מפני שהוא תולה יורה בשפוד ונותנה עליו ר' יוחנן הסנדלר אומר מוסף תנור טפח מוסף יורה של שולקי זיתים טפחים ואינו מטמא מאויר אלא כנגד המוסף מאימתי מטמא משיתחיל לשלקו:

משנה ט

איתא בגיטין פרק הנזקין (דף נה.):

פרק ח

משנה א

כבר הזכרנו המחלוקת למעלה [פ"ה מ"א] ופשוטה היא:

העיד ר"ש בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו שטמא את כולו פי' שהכלי מצרף אותו וזו אינה אלא מעלת החטאת ומשום גזרה שמא יגע בה טמא בכולה גזרו:

הוסיף רבי עקיבא הסולת והקטורת איתא במסכת חגיגה פרק חומר בקדש:

משנה ב

וזה הוסיף עדותן [על] של יוחנן בן גודגדא שהוא העיד משנבעלה ואלו העידו משנכנסה לחופה:

העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על תינוקת שהורהנה באשקלון וכו' מביא אותה בכתובות פ"ב (דף כו:) הא דקתני ועדים מעידין אותה בפסולי עדים קא מיירי כגון עבד ושפחה העידו שהורהנה כשבויה דמיא ובעיא עדים שלא נטמאת:

משנה ג

מביא אותה בכתובות פרק קמא פירוש אלמנת עיסה תרי ספקי אית בה כגון שנתערב ספק חלל במשפחה והרי כל המשפחה בספק ספיקא ולשון עיסה לשון תערובת כמו שהעיסה מעורבת מדברים הרבה והעיסה כשרה לטמא ולטהר וכו' כלומר ואימתי אלמנת עיסה בזמן שהפסול שלה ראוי לטמא ולטהר לרחק ולקרב והיינו ספק חללה כשרה בקהל ויכולה להטמא אם תבעל לפסולין ואם זכר הוא יכול לפסול את זרעו אם יבעל את הפסולות כגון ממזרת ונתינה וראוי הוא לטהר אם ידבק בכשרות וישראל שנשא חללה זרעה כשר לכהונה אבל ספק ממזרות ספק נתינות ספק עבדי מלכים שאלו לטמא ולרחק יש בהם לטהר ולקרב אין בהם ואותה עיסה אינה כשרה אע"פ שהיא ספק ספיקא. והכי איתא בכתובות והתם מפרש טעמא אמר רבן גמליאל קבלנו עדותכם וכו':

משנה ד

מביא אותה במסכת ע"ז פ"ב (דף לז.) והכל מפורש שם:

בית מטבחיא מפורש בפסחים פ"ק (דף טז.):

משנה ה

מפורש ביבמות פרק בתרא (**דף קטו**. קכב.):

העיד ר' יהושע על העצמות שנמצאו וכו'. עיקרה מפורש בתוספתא דעדיות (פ"ג) ומביא אותה בזבחים פרק בתרא (דף קיג.). והכי תני לה בתוספתא פעם מצאו עצם בלשכת דיר העצים ובקשו לגזור טומאה על ירושלים עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בושת היא לנו

ולא כלימה היא לנו שנגזר טומאה על עיר אבותינו אימתי מבול אימתי נבוכדנצר כלומר כבר נבדקה העיר מהם ופנו אותה אין לנו להחזיק טומאה אחרת ובאותה שעה נמנו וגמרו שיהא מלקט עצם עצם והכל טהור. יש מפרשים מפני כי היו משליכים שם עצמות הקדשים ונמצאו שם עצמות אדם בין העצמות לכך מלקט עצם עצם כלומר בורר עצמות האדם בין עצמות הקדשים והשאר הכל טהור ויש מפרשים שמצאו אותם מפוזרים טמונים בארץ וכשחפרו בה מעט נתגלו ואמרו חכמים אף ע"פ שבשלש מקומות וארבע נמצאת הטומאה לא פסיק עוד טומאה אלא מלקט אותם עצם מכאן ועצם מכאן והשאר הכל טהור

משנה ו

מביא אותה בשבועות פרק שני ופשוטה היא:

משנה ז

טומאה וטהרה פסלות והכשר קאמר וכן רחוק וקרוב אלא שהטומאה הוא פסלות גמור וריחוק וקרוב הוא הולד פגום שאמרו חכמים אי נמי הטומאה פסול כהונה:

אלא לרחק את המקורבים בזרוע וכו' דכתיב והשיב לב אבות על בנים וגו' משמע ליה על קירוב משפחה קאמר:

ר' (ישמעאל) [שמעון] אומר להשוות את המחלוקת שיש בין החכמים בדברי תורה (ר' ישמעאל) [ר"ש] דריש מהני קראי דלעיל דכתיב זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים וכתיב בתריה הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים וגו' כלומר על החוקים והמשפטים ישוה לב האבות עם לב הבנים שלא תהיה עוד מחלוקת ביניהם:

וחכמים אומרים לעשות שלום בעולם. כלומר לעשות שלום לישראל מן האומות ולבשר אותם על ביאת הגואל וזה יום אחד לפני ביאת המשיח והיינו דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם כלומר לב האבות והבנים אשר נפל בם מורך מפחד וברחו אלה פה ואלה פה מפני צרותם ישוב אותו היום לגבורתו וישובו אלה את אלה ויתנחמו זה בזה אמן וכן יהא בימינו והא דכתיב בסיפא דקרא פן אבא והכתי את (כל) הארץ חרם לדעת כולם על המקרא הראשון הוא חוזר וכך הוא פירושו זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב וגו' ואם תזכרו הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' פן אבא והכתי את (כל) הארץ כלומר זכרו תורתי פן אבא והכתי את הארץ חרם ואם תזכרו לא אבא ואשלח לכם מושיע רב והושיע אתכם מאויביכם אמן במהרה בימינו:

עוד יש לפרש מלקט עצם עצם והכל טהור לומר שאין להם (אלא) שכונת קברות וכן שנינו בתוספתא דאהלות פרק ט"ז פיקא שמטילין (אותו) [לתוכו] הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור והנקבר שלא ברשות אין לו שכונת קברות ובמשנת אהלות פרק ט"ז [בור] שמטילין לתוכו נפלים או הרוגים מלקט עצם עצם והוא טהור ר' שמעון אומר אם התקינו לקבר מתחילה יש לו תפיסה והנך עצמות דלשכת דיר העצים כי האי גוונא הוא דהוו ולא חיישינן לשכונת קברות וזה עיקר וברור: (לעיל פ"ז מ"ב)

העיר ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור שמשנה הראשונה חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן: מפרש בירושלמי (פ"י דתרומות) מהו טהור טהור מלהכשיר הא לטמא טמא בכל שהוא הא דקתני טהור מלהכשיר בשערב בו מים קאמר כדאמרינן בבכורות (דף כג:) נחשדו עמי הארץ לערב מחצה בצירן [ועל ידי תערובת המים הציר מכשיר אבל בפני עצמו לא מנו אותו בכלל עם המכשירים במשנת מכשירין ומסתברא דלא מכשיר דלא עדיף ממי פירות ועכשיו בא רבי צדוק והעיד על ציר חגבים טמאים שהוא טהור מלהכשיר בא לומר שהוא אסור באכילה ואפילו על ידי תערובת ציר של חגבים טהורים הלכך אף על פי שערב בו מים כמי שזרק אותם לטיט דמו ובטל חשיבותם בתוכו מלהכשיר לפי שאינו דבר שהוא ראוי לאכול ולא למכור שאין מוכרין כיוצא בו בשוק דאילו למשנה הראשונה כיון שהיו אומרים שאינו אסור ואינו אוסר תערובתו אם ערב בו מים כבר חשב את המים מחשב הציר עמהם להכשיר ולקבל טומאה ואפילו למשנת ר' צדוק לטמא טמא בכל שהוא שהרי המים טמאים על גב עם הארץ ובבכורות פרק ג' (דף כב.) גרסינן אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור מה נפשך אי מיא רובא נינהו קא עבד להו השקה ואי רובא ציר נינהו ציר לאו בר קבולי טומאה הוא מאי איכא משום מיעוטא דמיא הא בטלי להו ברובא ולפי זה הענין צ"ל כי למשנה הראשונה שהיו אומרים שהוא מותר ומכשיר ע"ג המים בשערב בו מים קאמר ואילו למשנה אחרונה כיון שהוא אסור באכילה אע"פ שהוא רוב המים אינו מכשיר כנ"ל. עוד י"ל דר' צדוק נמי להקל בא לומר שהציר של חגבים טמאים אין דרך בני אדם לכנסו וכל כך הוא נמאס שאפילו המים שבו הוא מבטלן מלהכשיר מפני שהוא כמשקה סרוח וכל שכן שאינו אוסר את עירובו בציר חגבים טהורים אבל לטמא טמא בכל שהוא דקסבר ר' צדוק לענין טומאה כיון שכבר היו המים טמאים קודם ערובן ועדיין הוא ראוי לאכול על ידי תערובת לא בטלה טומאתן מהן אבל הכשרן שהוא מכאן ולהבא אחר שנתערבו בציר בטל מלהכשיר נמצא מעדותו של ר' צדוק למדנו שאפילו להכשיר אינו ראוי ואפילו על ידי רוב מים שבו ואילו למשנה

הראשונה מכשיר היה שלא היו חושבים אותו כמשקה סרוח: וזה הפי' נ"ל יותר מכולן שאילו בא ר' צדוק להחמיר כפירוש הראשון לא היה פותח דבריו בטהרה והאסור בא מן הכלל אבל היה פותח באסור והטהרה היתה באה מן הכלל:
סליקא לה מסכת עדיות עם פירוש הראב"ד ז"ל